

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет магістерської та
аспірантської підготовки
Кафедра Водних біоресурсів та
аквакультури

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**на тему: Міжнародне співробітництво у галузі охорони та поновлення
рибних запасів**

Виконав студент 2 року групи МВБ 61
Спеціальності 207 Водні біоресурси та
аквакультура _____
Деркач Геннадій Геннадійович

Керівник к.с-г.н., доц. _____
Пентилюк Роман Сергійович

Рецензент к.біол.н., доцент, зав.каф.ЛНУВМБ
ім. С.З.Гжицького _____
Божик Володимир Йосипович

Одеса - 2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Магістерської та аспірантської підготовки
Кафедра Водних біоресурсів та аквакультури
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 207 Водні біоресурси та аквакультура
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри Шекк П.В.

д.с.-г.н., проф.

“ 29 ” жовтня 2018 року

З А В Д А Н Н Я
НА МАГІСТЕРСЬКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Деркачу Геннадію Геннадійовичу

(**прізвище, ім'я, по батькові**)

1. Тема роботи Міжнародне співробітництво у галузі охорони та поновлення рибних запасів

керівник роботи Пентилюк Роман Сергійович, к.с.-г.н., доцент кафедри Водних біоресурсів та аквакультури.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від “5” жовтня 2018 року

№ 271-С

2. Строк подання студентом роботи 10 грудня 2018 р.

3. Вихідні дані до роботи джерела наукової інформації з досліджуваної теми

Мета магістерської роботи – проведення аналітичної характеристики сучасного стану міжнародного співробітництва у галузі охорони та поновлення рибних запасів

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно

розробити) Детальний аналіз наявної в літературі інформації щодо сучасного стану правових проблем відвертання ННН промислу; міжнародно-правових підстав установи морських районів, що охороняються; правових проблем збереження біорізноманіття у відкритому морі. Визначення ступеню вивченості питання.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Обов'язковими рисунками є ті що ілюструють місце досліджень, графіки та таблиці, які характеризують ті чи інші показники, що використовуються для розрахунків та прогнозів необхідних для вирішення поставлених задач.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____ 05.10.2018 р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Оцінка виконання етапу	
			у %	за 4-х бальною шкалою
1	Аналіз наукової літератури з досліджуваної теми. Написання першого розділу магістерської роботи	29.10.18 – 11.11.18	90	відм.
2	Аналіз сучасні міжнародних правових відносин у галузі охорони рибних запасів	12.11.18 – 24.11.18	90	відм.
3	Рубіжна атестація	22.11.18	90	відм.
4	Аналіз сучасних міжнародно-правових засобів боротьби з ннн рибним промислом та проблем регулювання рибальства в трансграничних водоймах. Написання третього та четвертого розділів магістерської роботи.	25.11.18 – 8.12.18	90	відм.
6	Перевірка роботи науковим керівником, надання відгуку	11.12.18 – 12.12.18	90	відм.
7	Перевірка роботи завідувачем кафедрою	13.12.18 – 16.12.18		
8	Отримання рецензії	17.12.18 – 18.12.18		
9	Попередній захист роботи на кафедрі	19.12.18 – 20.12.18		
10	Надання роботи до деканату	21.12.18		
	Інтегральна оцінка виконання етапів календарного плану (як середня по етапам)		90,0	відм

Студент _____ Деркач Г.Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Пентилюк Р.С.
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Міжнародне співробітництво у галузі охорони та поновлення рибних запасів

Деркач Г.Г., магістр кафедри Водних біоресурсів та аквакультури

Значне зростання споживання риби сприяло поліпшенню харчових раціонів населення у всьому світі за рахунок різноманітних і поживних продуктів. Риба залишається одним з самих ходових продовольчих товарів у світі, її ринок оцінюється більш ніж в 130 млрд. доларів США і постійно продовжує свій ріст. Риба і рибопродукти є одним з сегментів світового продовольчого центру, що найбільш продаються: за оцінками до 78% морепродуктів відкриті для конкуренції в міжнародній торгівлі. Для багатьох країн і цілого ряду прибережних і річкових областей експорт риби і рибної продукції має важливе значення для економіки, перевищуючи 40% від загальної вартості товарів, що продаються, в деяких острівних країнах, що у світовому масштабі складає більше 9% від загального об'єму експорту сільськогосподарської продукції і 1% світової торгівлі товарами у вартісному вираженні.

Запаси біологічних ресурсів Світового океану практично невичерпні. Проте держави повинні експлуатувати їх розумно, на основі обережного і екосистемного підходів, а також стійкого використання. Завданням роботи передбачалось проаналізувати ряд проблем, пов'язаних з метою роботи, а саме: правові проблеми відвертання ННН промислу; міжнародно-правові підстави установи морських районів, що охороняються; правові проблеми збереження біорізноманіття у відкритому морі тощо. Робота виконана на 81 сторінці, містить та 51 літературне джерело. Ключові слова: рибальство, Світовий океан, рибні ресурси, гідробіонти, міжнародне законодавство.

SUMMARY

International cooperation in industry of guard and proceeding in fish supplies

Derkach H.H., Master of the Water bioresources and aquaculture department

The considerable increase of consumption of fish assisted the improvement of food rations of population in the whole world due to various and nourishing products.

Fish remains to one of working food stuffs in the world, her market is estimated more than in 130 milliards of dollars of the USA and constantly continues the height. Fish are one of segments of world food center, that most are for sale: on estimations to the 78% marine products open for a competition in international trade.

For many countries and a number of off-shore and river areas the export of fish and fish products has an important value for an economy, exceeding 40% from the total worth of commodities that are for sale, in some island countries, that on a world scale folds anymore 9% from the general volume of export of agricultural produce and 1% of the world trading in commodities in a value term.

The supplies of biological resources of the World ocean are practically inexhaustible. However the states must exploit them reasonably, on the basis of careful and экосистемного approaches, and also proof use. It was envisaged to analyse the row of the problems related to the aim of work the task of work, namely: legal problems of prevention of trade NNN; international law grounds of establishment of marine districts that is guarded; legal problems of maintenance of biovariety at sea and others like that.

Work is executed on 81 pages, contains and a 51 literary source. Keywords: fishing, World ocean, fish resources, aquatic lives, international legislation.

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

- АНТКОМ – Комісія зі збереження морських живих ресурсів Антарктики;
- АПФК – Комісія з рибальства в Азіатсько-тихоокеанському регіоні;
- БРТ – брутто-реєстрова тонна;
- ВЕЗ - Виняткова економічна зона;
- ГФКМ – Генеральна комісія з рибальства в Середземному морі;
- ДМР – Далеко мігруючі риби;
- ЗДУ – Загальний допустимий улов;
- ІККАТ – Міжнародна комісія зі збереження атлантичних тунців;
- ІМО – Міжнародна морська організація;
- ІОТК – Міжнародна комісія з тунців Індійського океану;
- КОФІ – Комітет з рибальства ФАО;
- КРФМ – Карибський регіональний механізм по рибальству;
- ЛВФО – Організація по рибальству в озері Вікторія;
- МОР – Морський район, що охороняється;
- МПД-ННН промислу – Міжнародний план дій ФАО по попередженню, стримуванню і ліквідації ННН рибного промислу 2001 р;
- НАСКО – Організація по збереженню північноатлантичних лососів;
- НАФО – Організація по рибальству в північно-західній частині Атлантичного океану;
- НЕАФК – Комісія з рибальства в північно-східній частині Атлантичного океану;
- ННН промисел – Незаконний рибний промисел, що не повідомляється (неповідомлений) і не регулюється;
- ОЕСР – Організація по економічному співробітництву і розвитку;
- РФМО – Регіональна організація по управлінню рибальством;
- СОТ – Світова організації торгівлі;
- ТРЗ – Трансграничні рибні запаси;
- ФАО – Продовольча і сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1 ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ.....	11
2 СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ РИБНИХ ЗАПАСІВ.....	25
3 СУЧАСНІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ БОРОТЬБИ З ННН РИБНИМ ПРОМИСЛОМ.....	39
4. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ РИБАЛЬСТВА В ТРАНСГРАНИЧНИХ ВОДОЙМАХ.....	61
ВИСНОВКИ.....	74
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....	78

ВСТУП

Значне зростання споживання риби сприяло поліпшенню харчових раціонів населення у всьому світі за рахунок різноманітних і поживних продуктів. Риба залишається одним з самих ходових продовольчих товарів у світі, її ринок оцінюється більш ніж в 130 млрд. доларів США і постійно продовжує свій ріст. Торгівля рибною продукцією значно виросла впродовж останніх десятиліть. Риба і рибопродукти є одним з сегментів світового продовольчого центру, що найбільш продаються: за оцінками до 78% морепродуктів відкриті для конкуренції в міжнародній торгівлі. Для багатьох країн і цілого ряду прибережних і річкових областей експорт риби і рибної продукції має важливе значення для економіки, перевищуючи 40% від загальної вартості товарів, що продаються, в деяких острівних країнах, що у світовому масштабі складає більше 9% від загального об'єму експорту сільськогосподарської продукції і 1% світової торгівлі товарами у вартісному вираженні.

Попри те, що пройшло понад 20 років з моменту прийняття Кодексу ведення відповідального рибальства ФАО у 1995 р., він залишається відправною точкою для досягнення стійкого рибальства і аквакультури. У глобальному масштабі пріоритетним завданням в застосуванні цього Кодексу є встановлення стійкого рибальства з належним обліком відповідних біологічних, технічних, екологічних, соціальних, природоохоронних і торгових аспектів. У широкому контексті управління ФАО пропагує концепцію "Синього зростання" як цілісний механізм стійкого, комплексного, такого, що враховує соціально-економічні аспекти управління океанами і водно-болотними угіддями, з упором на промислове рибальство, аквакультуру, екосистемні послуги, торгівлю і соціальний захист прибережних громад. Окрім цього, ФАО координує Програму глобального управління стійким рибальством і збереження біорізноманіття в зонах за межами національної юрисдикції, відому як "Загальні океани" і

покликані сприяти ефективному і стійкому управлінню рибальством і збереженню біорізноманіття.

Аквакультура (у т.ч. марикультура) залишається одним з самих швидкозрослих секторів харчового виробництва. Вона покликана зіграти ключову роль в забезпеченні зростаючого попиту на рибну продукцію. Доля морських рибних запасів, експлуатованих в межах рівня біологічної стійкості перевищує 70%, а переловлюється менше 30% рибних запасів. З усіх досліджених запасів повністю використовувані запаси складають понад 60%, а ті що не доловлюють – близько 10%.

Доля рибної продукції, використовуваної безпосередньо в їжу, виросла приблизно з 70% в 1980-і рр. до більш ніж 85% (136 млн. тонн) у наш час. При такому зростанні виробництва і підвищенні доступності споживання риби на душу населення продовжувало рости: з 10 кг в 1960-і рр. до більш ніж 19 кг сьогодні, а рушійними силами цього зростання стало підвищення попиту за рахунок зростання населення, збільшення доходів і підвищення ефективності каналів збуту. При цьому загальна чисельність світового риболовецького флоту оцінюється понад 4,6 млн. судів. Найбільшим є флот Азії (3,5 млн. судів), Африки (15%), Латинської Америки і Карибського басейну (6%), Північної Америки (2%) і Європи (2%).

Запаси біологічних ресурсів Світового океану практично невичерпні. Проте держави повинні експлуатувати їх розумно, на основі обережного і екосистемного підходів, а також стійкого використання. У наш час стану запасів ресурсів і їх раціональному використанню непоправний збиток наносить незаконний, неповідомлений і нерегульований (ННН) промисел, який має місце практично в усіх районах Світового океану: як в територіальному морі, винятковій економічній зоні, континентальному шельфі, так і у відкритому морі. Одні риболовецькі судна не дотримуються встановлені державами і регіональними організаціями правила рибальства, інші – використовують заборонені для промислу сезони і райони, треті – не повідомляють (чи повідомляють недостовірну інформацію) про свої улови, четверті – здійснюють

промисел інших, цінніших видів морських живих ресурсів, ніж тих, на здобич яких у таких судів є дозволи, п'яті – зовсім не мають дозволу на промисел. Власники деяких судів міняють прапори держав, які не можуть або не хочуть належним чином контролювати промислову діяльність судів. Такий промисел підриває національні і міжнародні заходи по збереженню морських живих ресурсів і управління ними і веде до виснаження ресурсів. За даними ФАО, 32,5% запасів морських риб вже виловлюється надмірно.

Саме тому метою даної роботи був аналіз сучасного стану міжнародного співробітництва у галузі охорони та поновлення рибних запасів. Завданням роботи передбачалось проаналізувати ряд проблем, пов'язаних з метою роботи, а саме: правові проблеми відвертання ННН промислу; міжнародно-правові підстави установи морських районів, що охороняються; правові проблеми збереження біорізноманіття у відкритому морі тощо. Крім того, традиційні проблеми рибальства еволюціонували, набули нових рис, які потребують переосмислення і переоцінки з позиції міжнародного права. Ці проблеми вимагають розробки і використання нового однакового підходу до аналізу і рішення різних аспектів, пов'язаних з міжнародно-правовим режимом рибальства.

Слід зазначити постійне зростання числа міжнародних договорів, як багатосторонніх, так і двосторонніх, по різних аспектах рибальства і пов'язаною з ним діяльністю, а також актів рекомендаційного характеру. Крім того, нині створено і діє велика кількість регіональних організацій по управлінню рибальством (РФМО), діяльність яких гідна найпильнішої уваги з боку міжнародно-правової науки. Вони багато в чому визначають майбутнє міжнародної рибогосподарської співпраці і ефективно контролюють діяльність риболовецьких суден.

1 ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

На черговому раунді неформальних консультацій держав-учасників Угоди ООН 1995 р. про рибні запаси (7-15 листопада 2016 р.) були озвучені наступні пропозиції відносно боротьби з ННН промислом: визнати, що судна без національності, що діють у відкритих водах Світового океану, підривають цілі і завдання Конвенції ООН по морському праву 1982 р. і угоди 1995 р. про рибний запас; схвалити пропозиції Комітету з рибальства ФАО (КОФІ) про проголошення міжнародного дня боротьби з ННН промислом; звернути увагу держав на необхідність посилення юрисдикції і контролю за судами під їх прапором з тим, щоб забезпечити їх незалученість в ННН промисел; підтвердити, що судна без національності ведуть ННН промисел порушуючи Конвенцію ООН по морському праву 1982 р. і Угоди ООН 1995 р. про рибні запаси, і призвати держави зробити дії проти них відповідно до міжнародного права і національного законодавства.

У Доповіді Генерального секретаря ООН "Світовий океан і морське право", представленого 69-ій сесії Генеральної Асамблеї ООН у березні 2014 р., відзначається, що метод ННН рибного промислу, яким виловлюються від 11 до 26 млн. тонн риби, ще більше підриває зусилля із управління рибним промислом на раціональній основі і збереження морського біорізноманіття, що часто призводить до краху місцевого (маломасштабного) рибальства. Ця практика чинить безрозсудний тиск на рибні запаси, дикі морські організми і ареали поширення, порушує норми праці і деформує ринкову кон'юнктуру. Продукти, що отримуються за рахунок ННН рибного промислу, поступають на місцеві або іноземні торгові ринки, тим самим підриваючи місцеву економіку, позбавляючи місцеві громади гарантованих постачань риби і погрожуючи засобам існування рибалок і інших сторін, зацікавлених в рибному секторі.

На думку ЄС, ННН рибному промислу сприяють численні чинники, включаючи економічні стимули, які зводять нанівець спроби добитися

відповідальнішої поведінки у сфері рибного промислу, а також обмежений потенціал або слабкі механізми управління. Такий промисел обходиться чималою економічною ціною для деяких з найбільш бідних країн у світі, значною мірою залежних від рибного промислу в плані живлення, засобів існування і доходів, і підриває зусилля цих країн із раціонального використання природних ресурсів.

Незаконний промисел, що не повідомляється (без нерегульованого), приносить дохід в 10-23,5 млрд. дол. США на рік. У 2006 р. по всьому світу від збуту продукції, здобутої за допомогою ННН промислу, при першому продажі було виручено приблизно 91 млрд. дол. США. Якщо узяти навіть нижній рівень діапазону вартісної оцінки ННН промислу, то втрати внаслідок такого промислу є значними по відношенню до загальної вартості риболовецького сектора. Вказана статистика незаконного промислу свідчить про серйозність проблеми. Наприклад, тільки за перше півріччя 2016 р. за незаконний лов риби у водах сусідніх держав, таких як Таїланд, Індонезія і Філіппіни, були затримані 84 в'єтнамських риболовецьких судна і 608 членів їх екіпажів.

Боротьба з ННН промислом – завдання інтернаціональне. У розділі 10 Міжнародного плану дій ФАО по попередженню, стримуванню і ліквідації незаконного рибного промислу 2001 р. (МПД-ННН промислу), не повідомленого і нерегульованого, міститься справедливе нагадування про те, що "державам слід повною мірою виконувати відповідні норми міжнародного права, зокрема, як це відбито в Конвенції ООН по морському праву 1982 рік, в цілях попередження, стримування і ліквідація ННН промислу". Викорінювання цього міжнародно-правового порушення можливе тільки колективними зусиллями держав, міжнародних організацій, судновласників і їх об'єднань на основі норм і принципів міжнародного права. В той же час, не можна не погодитися з думкою ФАО про те, що "для ефективної боротьби з ННН промислом більшості країн, включаючи країни, що розвиваються, потрібно буде зміцнити національні механізми здійснення контролю і забезпечення дотримання законів і постанов, призначених для забезпечення збереження

живих морських ресурсів і управління ними".

За даними ФАО, на ННН промисел може доводитися до 26 млн. тонн риби в рік, або більше 15% загальносвітового річного вилову промислового рибальства. Окрім економічного збитку незаконний промисел погрожує біологічній різноманітності і продовольчій безпеці багатьох країн. ННН промисел став глобальною проблемою, він має місце практично в усіх акваторіях Світового океану, як у винятковій економічній зоні і на континентальному шельфі, так і у відкритому морі. ННН промисел підриває національні і міжнародні заходи по збереженню рибних запасів і управління ними і веде до виснаження ресурсів. Це створює загрозу для засобів існування людей, які залежать від рибальства.

Генеральна Асамблея ООН у своїй Резолюції № 60/31, прийнятою на 60-ій сесії в 2005 р., підкреслила свою серйозну стурбованість тим, що ННН промисел "як і раніше є однією з найбільших загроз для морських екосистем і продовжує чинити істотну дію на збереження океанічних ресурсів і управління ними". Вона призвала держави вести рішучу боротьбу з таким промислом у рамках міжнародного права.

На своїй 70-ій сесії в 2015 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалила Резолюцію №70/75, в якій знову виразила серйозну заклопотаність тим, що ННН рибний промисел залишається однією з найбільших загроз для рибних запасів і морських екосистем та продовжує серйозно позначатися на збереженні економічних ресурсів, а також на продовольчій безпеці та економіці багатьох держав, і знову звертається до держав із закликом у повному об'ємі виконувати увесь існуючий перелік зобов'язань, бореться з такого роду промислом і негайно робить увесь необхідний крок до здійснення міжнародного плану дій з попередження, стримування і ліквідація незаконного, неповідомленого і нерегульованого рибного промислу.

Далі Генеральна Асамблея ООН призвала держави здійснювати ефективний контроль за своїми громадянами і судами, плаваючими під їх прапором, з метою не допустити і виключити, щоб вони залучалися в ННН

риболовецьку діяльність або виконували допоміжне забезпечення діяльністю, у тому числі судів, занесених РФМО і домовленостями в списки судів, що нею займаються, забезпечити взаємодопомогу з метою, щоб подібне діяння розслідувалось і присікалось належними санкціями.

Як вважає Департамент рибальства і аквакультури ФАО, у багатьох випадках міжнародні документи виявилися неефективними у боротьбі з ННН промислом через відсутність політичної волі, яка була б спрямована на те, щоб підтримати зусилля із відвертання незаконного промислу. "Рибалки, ведучі ННН промисел, отримують незаслужену перевагу перед рибалками, що діють згідно із законом, - відзначається в одному з матеріалів ФАО. У цьому сенсі, рибалки, ведучі ННН промисел, є "зайцями", незаконно одержуючими прибуток від збитку, який терплять інші заради належного збереження ресурсів і управління ними і дотримання інших вживаних міжнародних стандартів. Така ситуація підриває моральний дух рибалок, що діють згідно із законом, і, можливо, що є ще важливішим, стимулює їх ігнорувати правила промислу" .

На думку співробітника норвезького Інституту морських досліджень (м. Берген) Х.Йосетра, існують різні типи промислу, які можуть бути віднесені до поняття "ННН промисел". В деяких випадках виловлена риба не доставляється на берег, а просто викидається за борт з різних причин, наприклад, тому що це "не той" вид риби або це риба не промислового розміру. У інших випадках риба вивантажується нелегально, потайно, що представляється як якийсь "інший" вид, або ж втаюється від контролю і підрахунку квот іншими способами. Х.Йосетр вважає, що ННН промисел породжує біологічні і соціальні наслідки. Біологічні наслідки пов'язані зі зниженням потенціалу зростання запасу. Надмірна експлуатація запасу призводить до зменшення середнього віку спійманих риб, а, отже, і до скорочення потенційного вилову. ННН промисел може привести до зменшення популяційної плодючості і якості ікринок, внаслідок чого знизиться показник репродуктивного потенціалу на тонну нерестуючих риб.

Соціальний ефект ННН промислу полягає в тому, що рибалки, які ведуть

законний промисел, виловлять менше риби, ніж могли б. Окрім риби, рибалок і вчених негативну дію ННН промислу відчують також і менеджери. Їм доводиться мати справу з рибними запасами, які постійно зменшуватимуться, незважаючи на усі їх зусилля регулювати запаси згідно з науковими рекомендаціями, принципами обережного підходу і їх практичним досвідом, тоді як рекомендації, які вони отримуватимуть від учених, будуть все більш і більш невизначеними і необ'єктивними. Якщо в експлуатації запасів бере участь не одна країна, а декілька, то ННН промисел може також безпосередньо вплинути на частку, яку отримає кожна з країн від загального ресурсу.

ННН промисел є багатогранною і динамічною проблемою, яка не може бути ефективно вирішена зусиллями однієї держави. Потрібний багатосторонній підхід на міжнародному, регіональному і національному рівнях за участю усіх зацікавлених країн. Міністри рибальства держав-членів ФАО в 2005 р. схвалили Римську декларацію по проблемах ННН промислу, в якій міститься заклик зробити подальші міжнародні заходи по ліквідації ННН промислу, який ведеться судами, плаваючими під "зручними" прапорами, і зажадати, щоб між державами і риболовецькими судами, плаваючими під їх прапорами, встановлювався "реальний зв'язок", а також закликає держава в пріоритетний порядок здійснює положення декларація 2005 р.

У рамках ООН неодноразово підкреслювалося злочинне зімкнення транснаціональної організованої злочинності в деяких регіонах світу з ННН промислом. ООН рекомендує державам вивчати, у т.ч. по лінії відповідних міжнародних форумів і організацій, причини незаконного промислу, його методи і сприяючі йому чинники, щоб повніше з'ясувати і осмислювати можливість такого зімкнення, і оприлюднити зроблені висновки і в зв'язку з цим констатує, що відносно ННН промислу і відносно транснаціональної організованої злочинності застосовуються самостійний міжнародно-правовий режим і засіб міжнародно-правовий захист.

ННН промисел широко розвинений у водах багатьох держав. Наприклад, щорічний незаконний вилов риби у водах Індонезії завдає їй збитку у розмірі 3

млрд. дол. Щорічно індонезійські патрульні судна затримують сотні іноземних судів, що здійснюють незаконний промисел в морських водах. Як правило, затримані судна знищуються. Загальне число судів, знищених за рішенням уряду, наближається до 200 одиниць. У грудні 2005 р. влада Ірландії заарештувала іспанський траулер "Кантабрико III" за незаконний лов риби в її водах. Судно під конвоєм супроводжують в ірландський порт Кестел Даун. Це вже друге іспанське риболовецьке судно, заарештоване владою Ірландії за останній час. 29 листопада ірландська влада затримала іспанський траулер "Санта Марія де-Лурдес", звинувативши його капітана в неправильній реєстрації улову. У липні 2013 р. Аргентина наклала штрафи на чотири іноземні риболовецькі судна (три під прапором КНР і одно під прапором Іспанії), які були заарештовані за незаконний вилов риби у винятковій економічній зоні Аргентини. Федеральний суд Аргентини ухвалив накласти на кожного з їх власників штраф у розмірі 5,5 млн песо (близько 1 млн. доларів) у зв'язку з порушенням аргентинського закону про рибальство.

Уперше термін "ННН промисел" (англ.- IUU fishing) згаданий на порядку денному на XXI століття, яка була прийнята на Конференції ООН з довілля і розвитку 1992 р. В главі 17 цього документу згадується наявність нерегульованого рибальства і міститься заклик до міжнародного співтовариства зробити термінові заходи на двосторонньому, субрегіональному і регіональному рівнях для вирішення проблеми управління рибними ресурсами, зокрема, далеко мігруючими і трансграничними видами. Міжнародний план дій з попередження, стримування і ліквідації ННН промислу, схвалений Комітетом з рибальства ФАО в 2001 р. (МПД-ННН промислу), уперше в міжнародній практиці дав розгорнуте визначення цього терміну, який складається з наступних трьох елементів:

— Незаконний рибний промисел (illegal fishing) відноситься до діяльності:

- а) що проводиться національними або іноземними судами у водах, що знаходяться під юрисдикцією якої-небудь держави, без дозволу цієї держави або порушуючи його закони і підзаконні акти;
- б) що проводиться судами,

плаваючими під прапорами держав, які є сторонами відповідної РФМО, але що діють або порушуючи заходи по збереженню і управлінню, прийнятих цією організацією і таких, що є обов'язковими для цих держав, або порушуючи відповідні положення застосовного міжнародного права; чи порушуючи національні закони або міжнародні зобов'язання, в т.ч. узятих на себе співпрацюючими державами і співпрацюючими РФМО. Таким чином, основними ознаками незаконного рибного промислу є: а) ведення національними або іноземними судами у водах будь-якої держави промислу без дозволу або порушуючи закони і нормативні акти прибережних держав; б) ведення судами держав-членів РФМО промислу порушуючи правила цієї організації, якщо вони є обов'язковими для такої держави; в) промисел, що ведеться порушуючи зобов'язання, узяті державами у рамках РФМО.

— Рибний промисел (*unreported fishing*), що не повідомляється (неповідомлений), відноситься до промислової діяльності, про яку: а) не повідомлялося або неправильно повідомлялося відповідному національному органу влади порушуючи національні закони і підзаконні акти; б) що проводиться в районі, підвідомчому відповідною РФМО і про яке не повідомлялося або неправильно повідомлялося порушуючи процедури звітності цієї організації. Угода про трансграничні рибні запаси і запаси далеко мігруючих риб і управління ними 1995 р. вимагає, щоб держава прапора просила дані про місце розташування судна, уловах і видах, що являються і не є об'єктами спеціалізованого промислу. Згідно п. 11 ст. 21 цієї Угоди, серйозним порушенням є відсутність точної звітності про улови або пов'язані з уловами дані. Як витікає з наведеного вище визначення, рибний промисел, що не повідомляється, має місце в двох випадках: якщо про промисел не повідомлено компетентному національному органу, як цього вимагає національне законодавство; про промисел не повідомляється або неправильно повідомляється відповідною РФМО.

— Нерегульований рибний промисел (*unregulated fishing*) відноситься до промислової діяльності: а) в зоні дії відповідної РФМО, яка проводиться судами,

що не мають національності, або плаваючими під прапором держави, що не є стороною цієї організації, або промисловим суб'єктом, таким чином, який не відповідає або суперечить прийнятим цією організацією заходам по збереженню і управлінню; б) в районах або відносно рибних запасів, для яких немає застосовних заходів по збереженню і управлінню, і де така рибпромислова діяльність проводиться способом, що не відповідає обов'язкам держави по збереженню морських живих ресурсів відповідно до міжнародного права.

У преамбулі Угоди 1995 р., Порядку денному на ХХІ століття 1992 р., Кодексі ведення відповідального рибальства 1995 р. підкреслюється, що нерегульований промисел є однією з проблем, що впливають на збереження і управління рибальством у відкритому морі. Угода 1995 р. містить ряд положень відносно держав не членів РФМО або не учасників субрегіональних і регіональних угод по управлінню рибальством. Зокрема, згідно п. 1 с. 17 цієї Угоди, держава, що не є членом РФМО і не дає яким-небудь іншим чином своєї згоди на застосуванні заходів по збереженню і управлінню, введених такою РФМО, не звільняється від обов'язку співпрацювати відповідно до Конвенції 1982 р. і Угоди 1995 р. у збереженні трансграничного рибного запасу і запасу далеко мігруючих риб.

Головними ознаками нерегульованого рибного промислу є: ведення промислу в зоні відповідальності РФМО судами під підставними ("зручними") прапорами або під прапорами держав, що не є членами відповідних РФМО: промисел в районах, в яких не встановлені вживані заходи по збереженню і управлінню, і де промисел ведеться у супереч зобов'язанням держав по збереженню ресурсів, передбаченим нормами міжнародного права. Також норми закріплені в статтях 117-119 Конвенції ООН по морському праву 1982 р. Наприклад, згідно ст. 117 цій Конвенції усі держави вживають такі заходи або співпрацюють з іншими державами в прийнятті відносно своїх громадян таких заходів, які виявляються необхідними для збереження живих ресурсів відкритого моря. Стаття 118 Конвенції 1982 р. зобов'язує держави співпрацювати один з одним у збереженні живих ресурсів і управління ними в районах відкритого

моря. Держави, громадяни яких ведуть промисел різних видів живих ресурсів в одному і тому ж районі або одних і тих же живих ресурсів, вступають в переговори в цілях вжиття заходів, необхідних для збереження цих живих ресурсів. У відповідних випадках вони співпрацюють в створенні для цієї мети субрегіональних і регіональних організацій по рибальству.

Поняття ННН промислу вужче поняття браконьєрства. Наприклад, Н.А.Дронова і В.А. Спиридонова під браконьєрством розуміють: а) незаконний і неврахований промисловий вилов (понад виділені квоти) в морі та у великих річках; б) незаконна здобич риби з метою заготівлі ікри на підході до нерестовищ; в) здобич риби місцевими жителями для власного споживання без дозволу. На думку В.А. Спиридонова незаконний вилов – це добування водних біоресурсів з порушенням національного законодавства або міжнародних договорів. Неврахований вилов складається з наднормативного промислового і браконьєрського вилову. Нерегульований вилов – це сума незаконного і понад нормативний споживчий вилов .

Регіональні організації по управлінню рибальством у своїй діяльності по розробці заходів, що стосуються протидії ННН промислу, спираються на відповідні положення МПД-ННН промислу. У документах РФМО або відтворюються елементи цього плану ФАО або наводяться свої лаконічні визначення. Наприклад, ІККАТ визначає ННН промисел як "будь-який промисел, який не узгоджується з відповідними заходами ІККАТ, що стосуються збереження запасів і управління ними". НЕАФК вважає ННН промислом як будь-яке "серйозне порушення", що включає ведення рибальства судном, без дозволу держави прапора, промисел без квоти або промисел після вилову усього об'єму квоти, або використання заборонених знарядь лову. Приблизно така ж кваліфікація ННН промислу дається НАФО . Окрім цього, на думку Комісії незаконної є самовільна передача однією компанією своєї квоти іншій компанії.

ІОТК, ІККАТ і АНТКОМ щорічно складають перелік видів промислу, які є незаконними. Зокрема, до таких відносяться: 1) промисел без зареєстрованої

ліцензії або в порушенні умов ліцензії; 2) промисел без квоти; 3) промисел у супереч положенням закону і правил держави порту; 4) промисел судами без національності.

Департамент рибальства і аквакультури ФАО пропонує таке визначення ННН промислу: незаконний промисел – це, промисел, який ведеться тоді, коли судна діють порушуючи вживані закони і положення; неповідомлений промисел – це промисел, про який не було повідомлено або було повідомлено неправильно порушуючи вживані закони і положення; нерегульований промисел – це промисел, при якому не застосовуються ніякі заходи по збереженню і управлінню. У багатьох міжнародних договорах також наводиться детальне або усічене визначення ННН промислу. Наприклад, в ст. 1 Протоколу 2001 р. про рибальство Південно-африканського співтовариства по розвитку (САДК) ННН промисел визначається як "будь-який промисел або супутня йому діяльність, здійснювана в протиріччі із законодавством держави-учасника або заходами міжнародної організації по управлінню рибальством, прийнятими державою-учасником".

Метою боротьби з ННН промислом є відвертання, стримування і ліквідація незаконного, неповідомленого і нерегульованого промислу, шляхом застосування усебічних, ефективних і відкритих заходів, які повинні застосовувати усі держави і РФМО, створені відповідно до міжнародного права. Боротьба з ННН промислом повинна вестися відповідно до основних принципів міжнародного права, закріплених в Статуті ООН, Конвенції ООН по морському праву 1982 р., Угоді 1995 р. про трансграничні рибні запаси і запаси далеко мігруючих риб і інші міжнародні договори з рибальства.

Окрім іншого, в числі спеціальних принципів боротьби з ННН промислом слід виділити такі принципи, як: а) широка участь і координування дій між державами, а також представниками галузі, риболовецькою громадськістю і неурядовими організаціями заходів по відвертання ННН промислу; б) безумовне виконання міжнародно-правових і національно-правових норм, пов'язаних з відвертанням ННН промислу; в) застосування усеосяжного і

комплексного підходу для оцінки наслідків ННН промислу; г) узгодження дій з недопущення ННН промислу з принципами збереження і довгострокового стійкого використання рибних ресурсів і охорони довкілля; д) прозорість заходів, пов'язаних з відвертанням ННН промислу; е) недопущення дискримінації за формою або по суті відносно будь-якої держави або його риболовецьких судів, при вжитті заходів по боротьбі з ННН промислом.

Як вже було сказано, велика увага боротьбі з ННН промислом приділяють РФМО. Останніми роками інші РФМО також реалізують певні заходи по боротьбі з ННН промислом, які закріплюються в актах, що приймаються ними. Серед таких, можна виділити Кастрийську (Сент-Люсійську) декларацію по незаконному рибному промислу 2010 р., промислу що не повідомляється і не регулюється, прийняту у рамках Механізму по рибальству в Карибському регіоні (КРФМ). Ця організація створена в 2003 р. і складається з 17 членів-держав Карибського регіону.

Згідно п. 4 Декларації країни-учасниці КРФМ прийняли рішення приймати кроки по поетапному впровадженню заходів по відвертання, стримуванню і ліквідації ННН промислу, за допомогою розвитку національних і регіональних планів дій відповідно до МПД-ННН промислу. Крім того, сторони декларують необхідність вжиття на міжнародному рівні погоджених ринкових заходів відповідно до міжнародного права, включаючи принципи, права і обов'язки, встановлені в Угоді про СОТ 1994 р., як того вимагає МПД-ННН промислу.

Дуже цікавим виглядає положення Декларації, що стосується "зручних" прапорів, оскільки деякі з держав-учасників КРФМ надають такі прапори (зокрема, Беліз, Сент-Вінсент і Гренадини, Багами та ін.). Згідно з документом для подальших міжнародних дій з боротьби з ННН промислом, здійснюваним судами, зареєстрованими у відкритих реєстрах і плаваючих під "зручними" прапорами, країнам-учасникам необхідно вимагати встановлення "реального зв'язку" між державами і риболовецькими судами, плаваючими під їх прапорами в зонах національної юрисдикції і в районах відкритого моря карибський регіону.

Також варто відмітити діяльність Комісії з рибальства в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (АПФК). Вона була утворена в 1948 р. (до 1993 р. іменувалася Радою з рибальства в Індо-Тихоокеанському регіоні - ІПФК) і включає 21 державу. У цій організації був прийнятий Регіональний план дій з просування практики відповідального рибальства, включаючи боротьбу з ННН промислом в регіоні 2007 р. Він був схвалений 11 країнами-учасницями АПФК.

Мета Регіонального плану полягає в тому, щоб збільшити і посилити рівень управління рибальством в регіоні, підтримати запаси живих ресурсів і зберегти морське середовище. Структура і зміст Регіонального плану ідентичне МПД-ННН промислу. У нім передбачено застосування 12 дій, спрямованих на збереження рибних ресурсів, охорону морського середовища, управління промисловими потужностями і боротьбі з ННН промислом в трьох районах: Південно-китайському морі, Арафурському і Тимор морях, в морях Сулу і Сулавесі (Целебеське море).

Особливо варто відмітити положення Плану, імплементації (п. 13), що стосуються його. Згідно з документом країни погоджуються продовжувати розвивати домовленості про співпрацю, втілені в Регіональному плані. Оцінка ефективності впровадження Плану визначатиметься Комітетом з координації, що складається з представників кожної договірної країни і повідомлена КОФІ та іншим регіональним органам. Як позитивний приклад міждержавної співпраці по боротьбі з ННН промислом (в даному випадку неважливо морському або внутрішньоконтинентальному) слід зазначити діяльність Організації по рибальству в озері Вікторія (ЛВФО). Вона створена в 1994 р. і включає трьох державу-членів: Кенію, Уганду і Танзанію.

У рамках цієї Організації в 2004 р. був прийнятий і підписаний Регіональний план дій з відвертання, стримування і ліквідації ННН промислу. Він ґрунтований на Кодексі ведення відповідального рибальства ФАО 1995 р. і закликає до координації національних зусиль країн-членів ЛВФО по викорінюванню ННН промислу в озері Вікторія. У Плані передбачені заходи і дії, які держави-члени Організації повинні робити на регіональному,

національному і місцевому рівнях. Крім того, в 2002 р. в ЛВФО був схвалений План управління рибальством, який також передбачає тісну співпрацю між державами-членами з питання боротьби з ННН промислом в озері Вікторія і ведення рибальства в чіткій відповідності із затвердженими правилами рибальства.

Оскільки ННН промисел є проблемою глобального характеру, що зачіпає інтереси усіх суб'єктів рибальства, боротьбу з ним ведуть держави усіх континентів і відповідні міжнародні організації. У зв'язку з цим, доцільно розглянути правове регулювання боротьби з цим негативним явищем на національному рівні. Згідно п. 25 МПД - ННН промислу держави наслідують швидше, але не пізніше ніж через три роки після прийняття МПД-ННН промислу, розробити і ввести національні плани дій в цілях подальшого виконання завдань цього плану і повного здійснення його положень як складової частини їх програм і бюджетів управління рибним промислом. Нині більше 50 держав прийняли національні плани, причому утримування їх істотно відрізняється один від одного.

Поза сумнівом, національні плани держав повинні розрізнятися по структурі і набору проблем. І це цілком з'ясовно. Такі плани повинні ґрунтуватися на національній рибогосподарській політиці держави і враховувати основні принципи риболовецького законодавства країни і її роль в загальній системі міжнародної співпраці в рибогосподарській сфері. Корисні рекомендації для розробників національних планів містять Методичні вказівки ФАО "Національний план по боротьбі з незаконним промислом, що не повідомляється і не регулюється моделі для прибережних і невеликих острівних країн, що розвиваються".

Цей документ складається з двох частин – перша частина містить рекомендації для прибережних держав. У ній викладаються питання управління рибальством; структура державних і громадських органів; порядок видачі ліцензій і умови реєстрації судів; процедура контролю, моніторингу і спостереження; процедура покарання, штрафів і інших видів санкцій. Окремий

розділ присвячений участі прибережних держав в міжнародних договорах по рибальству, регіональних риболовецьких організаціях і регіональних програмах розвитку рибальства. Друга частина плану торкається малих острівних країн, що розвиваються. У ній мають бути відомості про риболовецьку індустрію країни і її потреби. Далі в національному плані слід викласти процедуру управління рибальством, збору даних, вимоги законодавства, відповідальність держав і передусім держав прапора. Окремий розділ плану має бути присвячений процедурі контролю судів в портах. Національний план для невеликих острівних країн повинен містити заходи по регламентації торгівлі рибою і рибопродукції.

2 СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ РИБНИХ ЗАПАСІВ

Сучасні міжнародні правові стосунки у галузі охорони рибних запасів в першу чергу пов'язані з протидією ННН промислу. В Європі вони, передусім, регламентуються директивами ЄС і національним законодавством держав. Рада ЄС у вересні 2008 р. схвалила Регламент про встановлення системи запобігання, обмеження і ліквідації ННН рибного промислу (№ 1005/2008). Цей документ встановлює систему боротьби з ННН промислом у рамках ЄС. Згідно ст. 3 Регламенту, риболовецьке судно вважається ведучим ННН промисел, якщо відомо, що усупереч правилам по збереженню рибних запасів і управлінню ними, вживаному у відповідному промисловому районі, воно:

- 1) вело промисел без діючої ліцензії, постанови або дозволу, що видаються державою прапора або відповідною прибережною державою;
- 2) не виконало своїх зобов'язань по реєстрації і представленню звітності по вилову або даних, пов'язаних з виловом, включаючи дані, що передаються по супутниковій системі моніторингу судів;
- 3) вело промисел в закритому районі, під час закритого сезону без квоти або після вибору квоти, або за межами закритої глибини;
- 4) займалося спеціалізованим промислом запасів, на які поширюється мораторій або промисел яких заборонений;
- 5) використало заборонене або таке, що не відповідає вимогам знаряддя лову;
- 6) фальсифікувало або приховувало своє маркування, розпізнавальні знаки або реєстрацію;
- 7) приховувало, підробляло або знищувало докази, що стосуються розслідування;
- 8) перешкоджало роботі посадовців при виконанні ними обов'язків по перевірці дотримання заходів, що приймалися, по збереженню рибних запасів і

управлінню ними, або роботі спостерігачів при виконанні ними обов'язків по спостереженню за дотриманням вживаних правил ЄС;

10) брало на борт, перевантажувало або вивантажувало рибу непромислового розміру порушуючи чинне законодавство;

11) перевантажувало або брало участь в спільних рибопромислових операціях, здійснювало допоміжну діяльність або повторно забезпечувало інші промислові судна, ідентифіковані як ННН, що займаються, промислом, зокрема, судна, включені в Загальноєвропейський перелік судів, ведучих ННН промисел, або в перелік судів, ведучих ННН промисел, що складається відповідними РФМО;

12) здійснювало промисел в районі діяльності РФМО способом, несумісним з правилами по збереженню рибних запасів і управління ними, встановленими цією організацією або що суперечить їм, і носило прапор держави, яка не є учасником вказаною РФМО, або не співпрацює з цією РФМО, як встановлено цією організацією;

13) не має національної ідентифікації і, отже, є судном, що не має національності, як це визначено Конвенцією ООН по морському праву 1982 р.

Регламент № 1005/2008 встановлює порядок інспекції риболовецьких судів (в т.ч. і судів третіх країн) в портах держав-членів ЄС і процедуру, вживану у разі виявлення порушень (ст. 10-11). Згідно ст. 12 ввезення в Співтовариство рибної продукції, отриманої в результаті ННН промислу, заборонений. Легальність здобутої риби підтверджується сертифікатом на улов. Відповідно до Регламенту від усіх держав прапора вимагається виконувати свої обов'язки, покладені на них відповідно до міжнародного права як на державу прапора. Крім того, якщо держави не виконують правила, які міжнародне право встановлює для них як для держав прапора, прибережних держав, держав порту або ринку, і відмовляється співпрацювати з ЄС в зусиллях із боротьби з ННН рибним промислом, то вони ризикують опинитися в списку ЄС як неспівпрацюючі треті країни і втратити можливість вести з ним рибну торгівлю. Ряд держав (Мозамбік, Нова Зеландія) повідомили про застосування вимог до сертифікації

відповідно до вищезгаданої постанови ЄС в цілях підтвердження законності улову.

ЄС періодично приймає санкції проти держав, які не борються з ННН промислом, не мають законодавства і технічних засобів для цієї мети. Так, в листопаді 2012 р. Єврокомісія пред'явила Гвінеї "жовту картку" і попередила про те, що вона ризикує стати "неспівпрацюючою країною у боротьбі з ННН рибним промислом". Після того, як належні заходи не були вжиті, Гвінеї показали в листопаді 2015 р. "червону картку". Після того, як Гвінея здійснила заходи по поліпшенню своєї системи управління рибальством в частині протидії ННН промислу (прийняті нові акти по відвертанню ННН промислу, посилена система санкцій, поліпшений контроль за діяльністю судів і т. д.) Єврокомісія зняла санкції з Гвінеї. "Після довгого процесу переговорів Гвінея показала реальні успіхи у боротьбі з незаконним промислом", - сказав Єврокомісар з довілля охорони, морським справам і рибальству К.Велла - "Ми заохочуємо їх діяльність і пропонуємо приєднатися до нашої тривалої роботи, щоб проводити відповідальне управління океанами і рибальством у всьому світі".

Ісландія ухвалила Закон № 228 від 12 квітня 1998 р., що стосується рибного промислу і переробки риби, здійснюваних іноземними судами у винятковій економічній зоні, забороняє вивантаження, перевантаження і продаж уловів в ісландських портах з іноземних риболовецьких судів, які порушили угоди про використання і збереження живих морських ресурсів, учасником яких є Ісландія. Таким судам не можуть надаватися послуги у винятковій економічній зоні Ісландії або ісландськими портами.

Норвегія, відповідно до постанови Уряду № 1130 від 23 грудня 1994 р., відмовляє в доступі в порти іноземним риболовецьким судам, які брали участь в нерегульованому промислі в районах відкритого моря. Таким судам забороняється займатися вивантаженням, перевантаженням рибопродукції в порту. У Норвегії 27 листопада 1998 р. заснований так званий "чорний список" судів. У нього включаються судна, які займалися ННН промислом у відкритому морі, у водах, що знаходяться під норвезькою риболовецькою юрисдикцією, а

також судна, що брали участь в рибпромислових операціях порушуючи заходи регулювання, встановлених РФМО або відповідними домовленостями. Чорний список складався на основі зібраної Департаментом рибальства Норвегії інформації. Він підлягає періодичному перегляду. У нього, окрім норвезьких, включаються також і іноземні судна. Зокрема, в Норвезький чорний список включений ряд судів, плаваючих під російським прапором. Якщо судно внесене в такий список, то йому буде відмовлено у веденні промислу або здійсненні транспортних операцій в норвезькій винятковій економічній зоні і в риболовецькій зоні архіпелагу Шпіцбергена і острова Ян Майен. Таке судно не може бути введено під норвезький прапор і не може бути зареєстровано у будь-якому норвезькому порту.

Держави Північної Америки ведуть свою боротьбу з ННН промислом на основі національних планів, законів і нормативних правових актів.

Наприклад, в преамбулі Національного плану дій США по попередженню, стримуванню і ліквідації ННН промислу 2004 р. відзначається, що США будуть як і раніше в числі лідерів міжнародного співтовариства в їх цілях по боротьбі з ННН промислом. США активно брали участь в розробці МПД-ННН промислу і заходів, прийнятих різними регіональними організаціями по управлінню рибальством. У плані відзначається, що США повинні прагнути розширювати кількість взаємовигідних угод, щоб спонукати держави, які можуть бути джерелом ННН промислу, дотримуватися режиму глобального збереження ресурсів і управління ними.

Важливим положенням Національного плану США є розділ "Обов'язки держави прапора". У нім констатується, що США несуть відповідальність за промислову діяльність судів під американським прапором відповідно до міжнародного права. Заходи контролю за риболовецькими судами можуть бути реалізовані шляхом: 1) реєстрації риболовецьких судів; 2) ведення реєстру риболовецьких судів; 3) видачі дозволів на промисел.

Американський Закон Лейсі 1900 р. (з подальшими змінами) встановлює жорстку кримінальну і адміністративну відповідальність за ввезення на

територію США (і за переміщення по території США) будь-яких об'єктів тваринного світу і їх частин, здобутих або переміщуваних з порушенням національного законодавства США або законодавства країни походження об'єкту тваринного світу. Він визначає як незаконну дію будь-якої особи, що знаходиться під юрисдикцією США, здійснює "імпорт, експорт, транспортування, продаж, отримання, придбання, володіння або купівлю будь-якої риби, виловленої, переробленої або проданої порушуючи які-небудь іноземні закони, договори або положення". Офіційні особи США успішно застосовують Закон Лейсі для переслідування громадян США, які беруть участь в певних формах ННН промислу. Проте таке переслідування здійснюється тільки тоді, коли виявлений зв'язок "між підозрілою діяльністю" і інтересами США, наприклад, коли риба або рибні продукти були відвантажені, доставлені або використовувалися у будь-якому місці, що знаходиться під юрисдикцією США.

У Національному плані США велика увага приділяється відвертання промислу судами, що не мають національності. Відповідно до розділу 37 Закону Магнусона-Стівенса про збереження рибних ресурсів і управління ними, незаконними для будь-якої особи США є: порушення якого-небудь положення регулюючої міжнародної угоди по рибальству, в якому беруть участь США; відмова в допуску будь-якого посадовця на борт риболовецького судна для проведення розслідування або інспекції; перевезення, продаж, купівля, імпорт, зберігання риби і рибопродукції порушуючи законодавчі акти; проведення промислу великими мережами дрифтерів. Цей закон також встановлює перелік незаконного промислу для будь-якого судна, що не належить США.

Згідно із Законом США про збереження мораторію на промисел дрифтера 2007 р. ННН промисел включає:

а) риболовецьку діяльність, яка порушує заходи по збереженню і управлінню, витікаючи з міжнародних угод по управлінню рибальством, в яких США є учасниками, включаючи обмеження на вилов, квоти, промислове зусилля, і зменшення прилову;

б) перелов рибних ресурсів, що розподіляються США, до яких не застосовуються міжнародні заходи по збереженню і управлінню або запасів в районах, в яких не застосовуються заходи РФМО або угод;

в) риболовецьку діяльність, яка несприятливо впливає на морські височини, гідротермальні джерела і холодноводні корали, розташовані за межами зон національної юрисдикції, відносно яких немає застосовних заходів по збереженню і управлінню, або в районах, де не застосовуються заходи РФМО або угод.

27 жовтня 2010 р. Міністерство торгівлі США видало Наказ про затвердження Правил про забезпечення виконання заходів РФМО, що стосуються судів, які займаються ННН промислом. Згідно з документом ННН промислом є: промисел в конвенційному районі РФМО без відповідного дозволу; здійснення без урахування вилову або надання неправдивих звітів; використання заборонених знарядь лову порушуючи прийнятих в РФМО заходів; перевезення улову або участь в спільних операціях по постачанню або заправці в морі судів, включених в списки ННН промислу. Правила визначають владні повноваження помічника директора Національного управління по вивченню океану і атмосфери відносно прийнятих заходів до судів, здійснюючим ННН промисел в районах діяльності РФМО. Ці Правила встановлюють заборони, застосовані до судів, а також до осіб або організацій, що потрапляють під юрисдикцію США, які мають ділові відношення з вищезгаданими судами.

США, одна з небагатьох держав, яке веде системну боротьбу з ННН промислом шляхом контролю імпортової рибопродукції. Ця система передбачена в Законі Магнусона-Стівенса.

У червні 2014 р. був опублікований президентський меморандум, озаглавлений "Створення комплексних рамок для боротьби з ННН промислом і шахрайством відносно морських живих ресурсів", відповідно до якого створена цільова група. Вона отримала завдання доповісти Президентові "Рекомендації по здійсненню усеосяжних рамок комплексної програми по боротьбі з ННН

промислом і шахрайством відносно рибопродуктів, що підтримують ті області, в яких існують найбільші проблеми". Такі рекомендації були представлені президентові через Національну раду з океанів. Рекомендація №14 почала розробку програми відстеження, ґрунтованої на оцінці ризиків, що відстежувала б і рибні продукти, визначені як схильні до небезпеки ННН промислу або шахрайського обороту, від моменту вилову до їх вступу на американський ринок. Першим кроком, зробленим у відповідь на рекомендації №14 і 15, була ідентифікація тих видів, які можуть бути схильні до ризику ННН промислу або шахрайського обігу. Другим кроком у рамках пропонованих заходів стало визначення списку тих даних і пов'язаних з ним експлуатаційних вимог, які повинні надаватися у момент вступу на американський ринок риби, що імпортується, і рибних продуктів тих видів, які були визначені в список підвищеного ризику. Вимоги про надання звітних даних застосовуватимуться до відстежуваних імпортерів. Такими є ті, які на підставі митної декларації, поданої в митні органи і пограничну службу США, ввозять рибу і рибопродукти, визначені як що знаходяться в зоні ризику. Митні брокери матимуть право від імені їх імпортера і на його прохання подавати такі дані. Це правило реалізує розділ 301 (1) Закону Магнусона-Стівенса, який визначає, що імпорт, експорт, транспортування, передоплата, отримання, придбання або купівля в ході міждержавної або зовнішньоторговельної діяльності будь-якої риби, що виловлюється, або отримання риби, що транспортується або продається порушуючи будь-який іноземний закон або нормативний акт, або який-небудь інший договір, визнається незаконним. У список гармонізованих митних кодів для риби і рибопродуктів, ведення ННН промислу і шахрайського обороту, що знаходяться в групі ризику, входять ті, що виловлюються у винятковій економічній зоні Російської Федерації (тріска, краби, креветки, а також продукції з них).

Канада прийняла у вересні 2005 р. другу редакцію Національного плану дій з боротьби з ННН промислом. Метою цього документу є: визначення заходів Канади по відвертанню, стримуванню і ліквідації ННН промислу; опис політики

Канади і законодавства, пов'язаних з проблемою ННН промислу; і визначення заходів по боротьбі з цим явищем. У цьому Плані відзначається, що основними загрозами для запасів у винятковій економічній зоні Канади і за її межами являються: промисел видів, що знаходяться під мораторієм; перевищення допустимого прилову для видів, що знаходяться під мораторієм; перевищення судами квот або кількості риби, дозволених до промислу; утилізація і вилов памолоді риб; надання недостовірних відомостей про улови; промисел в районах, які були закриті для рибальства; неефективне управління з боку держави прапора своїми судами у відкритому морі. Національний план дій містить перелік заходів по боротьбі з ННН промислом в Атлантичному і Тихому океанах. У нім накреслені заходи по поліпшенню збору і обміну інформацією безпосередньо і за допомогою РФМО.

Згідно із Законом Канади про захист прибережних рибних промислів 1985 р. (розділи 3 і 4) ця держава має право відмовити в доступі в порти судам, які підживали заходи по збереженню живих морських ресурсів шляхом ведення рибного промислу порушуючи правила рибальства, прийнятих РФМО, членом яких є Канада. Закон про рибальство 1985 р. (розділ 9) встановлює підстави для анулювання ліцензії на промислове рибальство. Розділ 61 цього нормативного правового акту визначає правові основи для застосування схеми сертифікації уловів.

Один з головних учасників рибальства в Тихому океані – Японія – містить у своєму законодавстві комплекс заходів по боротьбі з ННН промислом. Зокрема, вона забороняє тунцеловним ярусоловам, зареєстрованим в інших державах, заходити у свої порти, якщо вони були помічені в ННН промислі.

У березні 2004 р. Японією був прийнятий Національний план дій з боротьби з ННН промислом. Таким чином, ця держава одним з перших закріпило у своєму законодавстві вимоги, витікаючи з МПД-ННН промислу. План складається з 7 глав і ґрунтований на положеннях МПД-ННН промислу. Згідно преамбули Національного плану Японії підкреслюється, що ця держава була одним з ініціаторів розробки Кодексу ведення відповідального рибальства

ФАО 1995 р. і МПД-ННН промислу 2001 р. Також відмічено, що Японія є відповідальним членом ФАО та ряду РФМО, і наслідуює прийняті в цих організаціях рекомендації.

У Національному плані Японії окрема увага приділена відповідальності усіх держав, задіяних в рибному промислі; державному контролю за риболовецькими судами; співпраці з іншими державами по боротьбі з ННН промислом; відповідальності держави прапора і держави порту; проведенню наукових досліджень і зобов'язань Японії, витікаючих з участі цієї держави в РФМО.

Національний план дій Республіки Корея по боротьбі з ННН промислом 2014 р. складається з 11 глав і по структурі, в основному, відповідає МПД-ННН промислу. У преамбулі до Плану говориться, що ННН промисел може підірвати рибальство або серйозно завдати збитку його запасам. Вказано, що цей План є добровільним, проте, він включає істотні елементи обов'язковості як програма, що одностайно схвалюється і оцінює ННН промисел як важливу проблему, що вимагає рішення. У другій главі визначаються цілі і принципи цього Плану. Зasadничими цілями є: підготовка систематичних заходів відповідно до МПД-ННН промислу; виконання зобов'язань держав зміцнювати співпрацю з відповідними державами по управлінню рибальством у боротьбі з ННН промислом. Крім того, в цій главі Плану містяться визначення таких ключових понять як "незаконний рибний промисел", "нереєстрований рибний промисел" і "нерегульований рибний промисел". Вони за змістом практично співпадають з аналогічними визначеннями ННН промислу. Третя глава Плану визначає відповідальність держав за ННН промисел. Республіка Корея періодично інкорпоровуватиме міжнародні заходи, в т.ч. і рекомендації регіональних організацій по управлінню рибальством, в національне законодавство. У цій же главі приведена коротка таблиця "Каральні заходи проти ННН промислу". Наприклад, за промисел глибоководних видів риб без дозволу винна особа може бути засуджена на строк до трьох років або засуджена до штрафу на суму до 2 млн. південнокорейських вон.

У липні 2013 р. Республіка Корея прийняла поправки до федерального закону про океанічне рибальство, значна частина яких присвячена відвертанню ННН промислу. Будь-яке корейське судно без дозволу або без реєстрації не має права займатися промисловою діяльністю у будь-якому районі Світового океану. Воно не повинне вести промисел в місцях, де він (промисел) заборонений або добувати заборонені для вилову види риб. Воно не може виловлювати риб менших розмірів, ніж встановлено правилами рибальства. Браконьєрською вважається діяльність по наданню допомоги судам, що порушують міжнародні правила рибальства. Судно не має права приховувати інформацію про своє місцезнаходження або про виловлені об'єкти. За корейським законодавством ННН промислом вважається чинення опору міжнародним інспекторам і спостерігачам в їх пересуванні, посадці, висадці, перевірці на борту судна і в діловому спілкуванні з посадовцями. Відповідно до нової редакції закону за ННН промисел встановлена адміністративна і кримінальна відповідальність. Так, за ННН промисел встановлений штраф до 20 млн. вон (приблизно 20 тис. дол. США). Винна особа може бути піддана кримінальному покаранню до 3 років або штрафу 20 млн. вон.

Особливо варто відмітити законодавство Китаю. У цій державі діє Закон про рибальство 1985/93рр, який встановлює правові рамки діяльності китайських і іноземних риболовецьких судів в національних водах Китаю. Закон зобов'язує іноземні судна перед входом в територіальні води отримувати дозвіл на такий захід в цілях здійснення промислу або дослідження ресурсів. Закон встановлює вимогу про обов'язковість отримання ліцензії на ведення будь-якого з виду промислів у водах Китаю, як для іноземних, так і для національних судів. Стаття 28 Закону є правовою основою для створення за єдиною схемою системи спеціально обладнаних портів (гаваней) для прийому рибної продукції. У цій же статті встановлено, що уповноважені адміністративні органи повинні здійснювати контроль за діяльністю портів, з метою підтримки в таких портах нормального порядку роботи. Закон встановлює обов'язок уповноважених місцевих органів по ретельному розслідуванню усіх випадків продажу

незаконно виловленої риби, а також встановлює санкції за такий продаж. Також закон встановлює санкції за незаконний промисел (у заборонених районах, без ліцензії, з порушеннями умов ліцензії і ін.) і для іноземних риболовецьких судів і для судів національного риболовецького флоту.

Постанова Держради КНР про реєстрацію судів 1994 р. визначає умови і порядок реєстрації судів в Китайському реєстрі судів, а також органи, що мають повноваження на здійснення такої реєстрації. Особливість реєстрації в тому, що реєструється не судно, а право власності судновласника на це судно (що сприяє конкретній персоніфікації можливих порушень) для того, щоб зареєструвати своє право на судно майбутній судновласник повинен передати повну інформацію про історію судна і його попередніх власників. Також треба вказати інформацію про співвласників, якщо такі є. Ця Постанова забороняє наявність подвійної реєстрації можливих порушень.

Австралія одна з перших прийняла в 2004 р. Національний план дій з попередження, стримування і ліквідації ННН промислу. Він розроблений відповідно до МПД-ННН промислу 2001 р. і пройшов широке обговорення з усіма зацікавленими особами, включаючи безпосередньо представників рибної промисловості. За словами Міністра рибальства Австралії Х.Макдональда, цей План є результатом компромісу усіх сторін галузі. Структура і основні положення Плану відповідають МПД-ННН промислу. Деякі положення коротко описують особливості рибальства Австралії і проблеми в частині, що стосується ННН промислу. Частина III цього акту змальовує у загальних рисах застосовні принципи по впровадженню і забезпеченню ефективності Національного плану, які в основному трансформовані з п. 9 МПД-ННН промислу. Частини IV, V і VI Плану Австралії деталізують заходи по попередженню, стримуванню і ліквідації ННН промислу на національному рівні, що фактично повністю кореспондується з МПД-ННН промислу.

Слід зазначити, що діяльність Австралії по регламентації боротьби з ННН промислом є досить активною. Як відмічає Х. Макдональд - "Австралія виправдано гордиться своїм глобальним лідерством у боротьбі з ННН

промислом риби. Деякі види важливих рибних ресурсів Австралії знаходяться в небезпеці від протиправних дій національних і міжнародних злочинних угруповань. Ми продовжимо закликати міжнародне співтовариство боротися з ННН промислом, а держави прапора тих судів, які здійснюють ННН промисел, вживати відносно таких судів відповідні заходи і накладати юридичну відповідальність на судновласників".

Нова Зеландія також в 2004 р. прийняла Національний план дій з попередження, стримування і ліквідації ННН промислу. Структура і зміст Національного плану Нової Зеландії ідентичні МПД-ННН промислу. Він містить загальні заходи, призначені для усіх держав, а також спеціально спрямовані державам прапора, прибережним державам і державам порту. Багато положень Плану містять зобов'язання, які Нова Зеландія перейняла на себе як учасниця міжнародних договорів і член міжнародних організацій. Велика увага в Національному плані приділена ННН промислу, здійснюваному за межами вод, що знаходяться під юрисдикцією Нової Зеландії. Зокрема, вказано, що оскільки в Новій Зеландії існує чітке і ефективне управління рибальством в національних водах, Національний план передбачає в основному заходи по відвертанню, стримуванню і ліквідації ННН промислу, здійснюваного у відкритому морі, в якому режим управління менш розвинений.

Слід зазначити, що Нова Зеландія має вкрай розвинене законодавство в області рибальства, яке включає близько 15 спеціальних законів, спрямованих виключно на правове регулювання рибальства. Багато хто з цих нормативних правових актів передбачає ті або інші норми, що стосуються боротьби з ННН промислом.

Серед багатосторонніх актів, прийнятих в Тихоокеанському регіоні, варто згадати Казанську декларацію по продовольчій безпеці економік Азіатсько-тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС), прийняту 31 травня 2012 р. В цьому документі містяться положення, присвячені проблемі відвертання ННН промислу. Згідно з документом держави-члени АТЕС усвідомлюють важливість зміцнення партнерства на двосторонній і

багатосторонній основі по боротьбі з ННН промислом і пов'язаною з ним торгівлею також як з руйнівними методами рибальства. У Декларації викладені основи боротьби з ННН промислом і визначена стратегія двосторонньої співпраці в плані протистояння незаконному промислу.

Шрі-Ланка прийняла в 2013 р. Національний план дій з попередження, стримування і ліквідації ННН промислу. Згідно з документом Шрі-Ланка визнає ННН промисел як серйозну загрозу рибним запасам, як у водах, що знаходяться під національною юрисдикцією, так і за їх межами. Шрі-Ланка співпрацює з іншими державами безпосередньо і у рамках РФМО (особливо Комісії з тунця Індійського океану) в цілях відвертання, стримування і ліквідації ННН промислу. Національний план Шрі-Ланки розроблений на основі МПД-ННН промислу 2001 р., передбачає заходи для боротьби з ННН промислом, здійснюваним рибалками цієї держави, як у водах Шрі-Ланки, так і у водах інших держав і відкритому морі, а також іноземними рибалками у водах Шрі-Ланки. Цей акт гарантує, що заходи боротьби з ННН промислом, передбачені в нім, сумісні зі збереженням морських ресурсів і із захистом морського середовища. Текст Плану був підготовлений після консультацій з усіма місцевими зацікавленими особами: судновласниками, рибалками, торговцями рибопродукцією, риболовецькими інспекторами, співробітниками правоохоронних органів, вченими і неурядовими організаціями. Відповідно до документу Національний план Шрі-Ланки вводить в дію відповідні положення МПД-ННН промислу 2001 р. Більшість положень національного акту носять юридично обов'язковий характер, оскільки вони ґрунтовані на нормах законодавства цієї держави. Національний план служитиме невід'ємною частиною управлінського механізму рибальства Шрі-Ланки. Шрі-Ланка готова співпрацювати з іншими державами, укладаючи відповідні угоди або домовленості в цілях боротьби з ННН промислом. Крім того, якщо інша держава звернулася з проханням про застосування торгових заходів відносно риби або рибопродукції, виловленою за допомогою ННН промислу, то Шрі-Ланка забезпечить вжиття усіх необхідних для цього заходів, відповідно до існуючих

домовленостей і міжнародно-правових норм.

Свій Національний план дій з попередження, стримування і ліквідації ННН промислу має Маврикій, що прийняв його в 2010 р. Національний план цієї країни відповідає усім іншим розглянутим вище аналогічним планам.

В цілому, варто констатувати, що нині основна маса держав регіону Індійського океану не прийняли свої національні плани.

4 червня 2008 р. у Віндгуку (Намібія) відбулася нарада міністрів держав-членів Співтовариства з питань розвитку півдня Африки (САДК), на якому міністри рибного господарства прибережних держав погоджували і підписали заяву із зобов'язанням покласти край незаконному промислу. У одній з прийнятих на нараді резолюцій міністри перейняли на себе зобов'язання закрити порти цих держав для усіх нелегальних судів. В ході цієї зустрічі Міністр рибного господарства і морських ресурсів Намібії А. Ямбо таким чином сформулював проблему в її регіональному аспекті: "нелегальний лов риби – це злочин, який можна, без перебільшення, назвати одні з тяжких екологічних злочинів нашого часу. В зв'язку з цим ми, цілком можливо, виявимося останнім поколінням керівників, що мали реальну можливість не допустити цієї обурливої практики і покласти край розоренню Світового океану і тим знегодам, якими воно багате для наших людей".

На початку 2009 р. в Мозамбіку відбувся другий Регіональний форум оперативних керівників служб моніторингу, контролю і спостереження, на якому були визначені основні положення плану дій з боротьби з ННН промислом, включаючи можливість посилення регіонального центру моніторингу, контролю і спостереження.

План дій САДК по боротьбі з незаконним промислом був прийнятий на нараді міністрів 16 липня 2010 р. в Зімбабве.

Слід зазначити, що деякі держави Африканського континенту прийняли національні плани дій з попередження, стримування і ліквідації ННН промислу, проте їх число невелике (Намібія, Сенегал, Камерун).

3 СУЧАСНІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ БОРОТЬБИ З ННН РИБНИМ ПРОМИСЛОМ

Міжнародно-правова практика виробила різні засоби боротьби з ННН промислом. З них найбільш ефективними є міжнародні договори, діяльність РФМО, заходи по обмеженню торгівлі рибопродукцією, Глобальний реєстр рибпромислових суден, рефрижераторних транспортних суден і суден постачання, маркування знарядь лову

Правові норми про боротьбу з ННН промислом в тому або іншому ступені закріплені у багатьох міжнародних договорах, в т.ч. в Конвенції ООН 1982 р., Угоді 1995 р., Угоді 2009 р. та ін.

Конвенція ООН по морському праву 1982 р. містить в частині VII розділ 2 "Збереження живих ресурсів відкритого моря та управління ними", який встановлює правовий режим управління рибальства у відкритому морі (тобто за межами 200-мильних виняткових економічних зон) і визначає вид, форму співпраці держав у збереженні морських живих ресурсів.

Конвенція 1982 р. зобов'язує держави вживати по відношенню до своїх громадян заходи в цілях забезпечення збереження живих ресурсів відкритого моря. У цих цілях відповідні держави зобов'язані співпрацювати з іншими державами. Цей міжнародно-правовий акт містить зразковий перелік заходів збереження живих ресурсів відкритого моря. Так, при визначенні розміру ЗДУ і встановленні інших заходів по збереженню живих морських ресурсів відкритого моря держави:

а) приймають на основі наявних у них найбільш достовірних наукових даних заходи з метою підтримки ними відновлення популяцій виловлюваних видів на рівнях, при яких може бути забезпечений максимальний стійкий вилов, визначуваний з урахуванням відповідних екологічних чинників, методів ведення рибного промислу, взаємозалежності запасів, а також будь-яких загально рекомендованих міжнародних мінімальних стандартів, будь то субрегіональні,

регіональні або всесвітні;

б) беруть до уваги дію на види, що асоціюються з виловлюваними видами або залежні від них, в цілях підтримки або відновлення популяцій таких асоційованих або залежних видів вище за рівні, при яких їх відтворення може наразити на серйозну небезпеку.

Зацікавлені держави забезпечують, щоб заходи по збереженню і їх здійсненню не були ні за формою, ні по суті дискримінаційними відносно рибалок будь-якої держави.

Угода ООН 1995 р. про рибні запаси. З усіх багатосторонніх договорів про міжнародно-правове управління рибальством, безумовно, найбільш авторитетним являється Конвенція ООН 1982 р. В ній є ряд статей, які торкаються трансграничних рибних запасів (ТРЗ) і далеко мігруючих риб (ДМР). Проте неспішна ратифікація Конвенції 1982 р. морськими державами, а також прийняття після схвалення цієї конвенції дуже важливих міжнародних документів, таких як Декларація по довкіллю і розвитку 1992 р., Стратегії управління і розвитку рибальства 1984 р., Канкунської декларації по відповідальному рибальству 1992 р. та ін. спонукали ООН розглянути питання про розробку і прийняття міжнародного договору що розвиває "рибний" розділ конвенції 1982 р.

Мета Угоди 1995 р. – забезпечити довгострокове збереження і стійке використання ТРЗ і ДМР за допомогою ефективного здійснення його положень. Згідно з документом держави, чії судна ведуть рибний промисел у відкритому морі, вживають необхідні заходи по забезпеченню того, щоб судна, плаваючі під його прапором, дотримувалися субрегіональних або регіональних заходів по збереженню і управлінню, і щоб такі судна не займалися якою б то не було діяльністю, що підриває ефективність таких заходів. Держава дозволяє використання судів, плаваючих під його прапором, для рибальства у відкритому морі тільки у тому випадку, якщо воно здатне ефективно нести свою відповідальність за такі судна згідно з Конвенцією 1982 р. і Угодою 1995 р.

Стаття 18 Угоди 1995 р. перераховує наступні основні заходи, що

підлягають прийняттю державою відносно судів, плаваючих під його прапором:

- а) контроль за такими судами у відкритому морі за допомогою риболовецьких ліцензій, дозволів або дозвільних свідчень;
- б) встановлення правил, що забороняють судам займатися промислом без дозволів;
- в) установа національного реєстру риболовецьких судів, яким дозволено вести промисел у відкритому морі;
- г) вимоги про маркування риболовецьких судів і знарядь лову;
- д) вимоги про реєстрацію і своєчасне повідомлення місця розташування судна, улову видів, що являються і не є об'єктом спеціалізованого промислу;
- е) вимоги про перевірку улову видів;
- ж) моніторинг, контроль і спостереження за судами, плаваючими під його державним прапором.

Стосовно рибальства в Угоді 1995 р. закріплені норми і принципи про дотримання і забезпечення виконання заходів збереження і управління рибними запасами.

Угода 1995 р. накладає на держави, що займаються промислом ТРЗ і ДМР, зобов'язання по забезпеченню виконання заходів збереження запасів і управління ними; негайно і в повному об'ємі розслідувати будь-які передбачувані порушення заходів по збереженню і управлінню. Воно вимагає від будь-якого судна, плаваючого під його прапором, надавати слідчому органу інформацію про місце розташування судна, улови, знаряддя лову, риболовецькі операції. Упевнившись в наявності достатніх підстав доказів відносно передбачуваного порушення, держава передає долю своєї влади на предмет негайного збудження розгляду відповідно до своїх законів, а в належних випадках затримує відповідне судно. У ст. 21 Угоди 1995 р. визначені ефективні напрями субрегіональної і регіональної співпраці в забезпеченні норм і правил, що стосуються збереження і управління рибальством.

Угода ФАО 2009 р. про заходи держави порту. 24 листопада 2009 р. Конференція ФАО схвалила спеціальний міжнародно-правовий акт – Угоду про заходи держави порту по відвертанню, стримуванню і ліквідації незаконного, неповідомленого та нерегульованого рибного промислу. У преамбулі до Угоди 2009 р. вказується на те, що заходи держави порту є дієвим і економічно

ефективним засобом відвертання, стримування і ліквідації ННН промислу. Відповідно до ст. 7 документу кожна сторона призначає порти, в яких судна можуть просити захід і публікує інформацію про них. Кожна сторона Угоди 2009р. надає ФАО список призначених нею портів, а ФАО надає цій інформації належну гласність. До видачі іноземному судну дозволу на захід в порт, держава-учасник має право вимагати надання в якості мінімального стандарту відповідної інформації.

Після отримання відповідної інформації судно піддається перевірці на предмет того, чи не займалося воно ННН промислом або чи не підтримувало воно такий промисел. На підставі отриманої інформації і встановлених фактів, держава порту приймає рішення про захід в порт або про відмову на захід і повідомляє про це судно або його представника. Якщо судно зайшло в один з портів держави-учасника Угоди 2009 р., то така держава відмовляє судну відповідно до свого законодавства і міжнародного права у використанні цього порту для вивантаження, перевантаження, упаковки і переробки риби і для іншого портового обслуговування, якщо сторона Угоди 2009 р. має розумні підстави вважати, що це судно бере участь в ННН промислі або воно пов'язане з діяльністю на підтримку такого промислу. Держава порту має право інспектувати будь-яке судно. Його інспектори можуть перевірити документацію судна, усі відповідні приміщення, рибу, що знаходиться на борту, мережі і будь-які інші знаряддя лову, а також і устаткування. Результати інспекції оформляються звітом, який підписується капітаном судна і інспектором.

Заходи, що вживаються ними, полягають в наступному: сприяння здійсненню інформаційно-роз'яснювальних програм; створення і ведення списків судів, ведучих ННН промисел (так звані, "чорні списки"); розробка і здійснення систем документального оформлення уловів; забезпечення виконання державами-членами рекомендацій по портовому контролю судів; зміцнення систем моніторингу, контролю і спостереження; ширше застосування методів інспекції судів в районах промислу; охоплення усіх судів (транспортних, промислових і інших, залучених в промисел) засобами спостереження;

поліпшення обміну інформацією; розгортання систем моніторингу судів.

Торгові заходи. В якості засобу боротьби з ННН промислом на міжнародному рівні останніми роками активно використовуються торгові заходи. Мета цих заходів полягає в тому, щоб не допускати на міжнародний ринок рибу і рибопродукцію, отриману за допомогою ННН промислу. Такі торгові заходи можуть включати заборону на продукцію з держав, чії судна були помічені в підриванні заходів по збереженню рибних запасів і управлінню ними, або відмова від окремих постачань, що не мають необхідної документації, що підтверджує їх законне походження. Поза сумнівом, торгові заходи можуть бути ефективними, оскільки приблизно 37% загальносвітового улову риби поступає в міжнародну торгівлю. Проте, як попереджає ФАО, при їх застосуванні слід дотримуватися обережності для забезпечення того, щоб вони не створювали непотрібних або невиправданих бар'єрів в торгівлі.

Торгові заходи проти ННН промислу включають два головні компоненти. Перший складається з адміністративних процедур, пов'язаних з торговими заходами (визначення компетентного органу, розробка систем відстежування, порядок конфіскації рибопродукції і так далі). Другий компонент торкається розробки національних механізмів для здійснення контролю і забезпечення дотримання законів, положень і заходів по збереженню і управлінню. Згідно МПД-ННН промислу, держави зобов'язані вжити усі необхідні заходи відповідно до міжнародного права, які б не дозволили здійснювати торгівлю рибою або її імпорт на їх територію, спійманою судами, які були ідентифіковані відповідною РФМО як ННН, що займаються, промислом. Торгові заходи повинні застосовуватися відповідно до міжнародного права, включаючи принципи СОТ і здійснюватися справедливим, відкритим і недискримінаційним чином.

Держави-імпортери, покупці, споживачі, постачальники устаткування, банкіри, страховики, працівники інших служб і громадськість повинні знати про негативні наслідки укладення угод з судами, що беруть участь в ННН промислі.

На думку професора Університету м. Осло (Норвегія) О.Стокке,

використання торгових заходів по боротьбі з ННН промислом в Північно-східній Атлантиці перетворилося з односторонньої відмови у вивантаженні риби, виловленої за межами квот, визначених міжнародними угодами в Схему контролю і примусу у рамках НЕАФК. Міжнародні торгові правила не обмежують такий розвиток, в основному за рахунок успішного управління взаємодією між міжнародними системами управління ресурсами і торговими режимами. Держави відстоюють цілі управління ресурсами, що обмежується прийняттям положень, що встановлюють нормативну ієрархію, або ж використовують різні засоби для адаптації ННН заходів до "екологічного вікна" глобального торгового режиму. Річ у тому, що регіональні держави ввели торгові обмеження тільки тоді, коли необмежувачі або менш обмежувальні заходи не змогли забезпечити таку сумісність, як це сталося з поступовим переходом від односторонніх до багатосторонніх заходів і підвищенням прозорості, відкритості і забезпечення цільової участі. Жодна з цих функцій не знижує ефективність регіональних торгових заходів; вони мінімізують протиріччя з торговими зобов'язаннями і значною мірою збільшують вклад у боротьбу з ННН промислом в Північно-східній Атлантиці.

На думку співробітників ОЕСР С.Уптона і В.Віталіса, існує одна серйозна потенційна проблема, пов'язана з реалізацією торгових заходів стосовно рибальства. Ця їх відповідність правилам світової організації торгівлі (СОТ). Щоб вважатися такою, що відповідає праву СОТ, будь-яка торгова міра має бути: недискримінаційною (зокрема відносно застосування їх до третіх осіб); транспарантом, тобто прозорою; безпосередньо пов'язаною з політикою "збереження вичерпаних природних ресурсів. Відповідно до ст. 2.1 Угод по технічних бар'єрах в торгівлі члени СОТ забезпечують стосовно технічних регламентів, щоб товарам, що імпортуються з території будь-якого члена, надавався режим не менш сприятливий, ніж той, який надається подібним товарам національного походження і подібним товарам, що походять з будь-якої іншої країни. Стаття 2.2 цієї Угоди закріплює, що члени СОТ повинні забезпечувати, щоб технічні регламенти не розроблялися, не приймалися або не

застосовувалися так, щоб створювати або призводити до створення зайвих перешкод в міжнародній торгівлі.

Традиційним поглядом на торгові заходи, які застосовуються за допомогою пов'язаних з рибальством багатосторонніх угод, являється те, що вони відповідатимуть критеріям СОТ. Вони мають бути прозорими, недискримінаційним і безпосередньо пов'язаними з політикою збереження природних ресурсів. У Комітеті з торгівлі і довкілля СОТ, країни, що розвиваються, зокрема, підняли загальні питання про торгові заходи, вживані у рамках багатосторонніх угод по довкіллю. Вони стверджували, що у такому разі вони можуть бути використані проти тих, хто не являється Сторонами, але членами СОТ, що може порушити положення про недискримінацію у рамках Генеральної угоди по тарифах і торгівлі (ГАТТ). Більше того, деякі торгові заходи (в т.ч. заборона на перевантаження (перевалку) і заборону на імпорт), які застосовуються у рамках багатосторонніх договорів, вважаються межуючими зі вседозволеністю, зокрема після розгляду низки запитань, що виникли в ході розгляду суперечки у справі про рибу-меч між Чилі і ЄС як що потенційно порушують ГАТТ.

Нині не відомо жодного випадку спростування якої-небудь з торгових заходів, вживаних в цілях збереження морських живих ресурсів. Більше того, Секретаріат СОТ дійшов висновку, що торгові заходи, вживані в АНТКОМ і ІККАТ, можуть вважатися прикладом доцільного і такого, що відповідає принципам СОТ (тобто недискримінаційного) використання торгових заходів у багатосторонніх природоохоронних угодах.

Генеральна Асамблея на своїй 69-ій сесії в листопаді 2004 р. призвала держави і відповідні РФМО розробити, узгодившись з міжнародним правом, ефективніші заходи по з'ясуванню походження риби і рибопродуктів, щоб у держав-імпортерів була можливість встановити, чи не здобута риба і рибопродукція способом, що підриває міжнародні заходи по збереженню і управлінню, погоджений відповідно до міжнародний право. Держави повинні приймати згідно з міжнародним правом необхідні заходи, які сприяли б

недопущенню попадання в міжнародну торгівлю риби і рибопродукції здобутих способом, що підриває застосовні заходи по збереженню і управлінню рибальством.

Наприклад, в грудні 2009 р. в Чилі були введені нові вимоги відносно імпорту продукції з водних біоресурсів. Для імпорту потрібно свідоцтво про законне походження продукції і підтвердження того, що види, що імпортуються, були виловлені або придбані відповідно до національних і міжнародних правил, вживаних в країні походження, а у разі рибопродуктів – що використані види або сировина і процес їх виробництва відповідає міжнародним вимогам. У США були прийняті правові норми, відповідно до яких ця держава вимагає від держав прапора судна припинення ННН промислу. Відсутність яких-небудь кроків з боку такої держави може привести до заборони відносно імпорту певних рибопродуктів в США.

Ця держава досить часто застосовує односторонні торгові заходи відносно країн, які порушують встановлені правила промислу. Наприклад, у кінці липня 2011 р. США заявили про готовність ввести заборону на імпорт ісландської риби і продукції, що виготовляється з неї в США. Як заявив міністр торгівлі США Г.Лок, американське законодавство дозволяє ввести торгові санкції на необмежений термін відносно будь-якої держави, яка збільшує промисел біологічних ресурсів, що знаходяться на межі зникнення. В даному випадку Ісландія без згоди Міжнародної китобійної комісії збільшила квоту на промисел китів.

Регламент ЄС про попередження, стримування і ліквідацію ННН промислу 2010 р. дозволяє державам-членам Співтовариства забороняти імпорт риби, якщо вона: не супроводжується сертифікатом на улов; виловлена судном, яке було помічено в зайнятті ННН промислом; виловлена судном, включеним в перелік ЄС, ННН промислу, що стосується; виловлена судном, плаваючим під прапором не співпрацюючої третьої сторони.

Відповідно до Регламенту, рибна продукція (і первинна, і перероблена) може ввозитися на територію ЄС тільки за наявності сертифікату. Цей

сертифікат має бути підтверджений компетентними органами, і, якщо це необхідно, іншими документами, передбаченими схемою сертифікації для конкретних випадків. У разі ввезення в ЄС або вивезення з ЄС рибної продукції, що пропрацювала у будь-якій третій країні, така продукція повинна супроводжуватися декларацією, в якій повинні міститися усі дані про отримання улову і його подальшого транспортування і переробки (назва судна, прапор, номер авіарейсу, номер авіанакладної, національність автотранспорту і його реєстраційні номери, контейнери і інші транспортні документи).

З 15 січня 2017 р. в ЄС збільшений термін надання сертифікатів на улов. Компанії, що здійснюють обробку і зберігання рибопродукції, вивантажуваною в портах Європейського союзу, стали отримувати повідомлення від місцевих органів влади в області рибальства. У листах говориться про вимоги до обов'язкового надання сертифікату на улов за три доби до заходу судна в порт. Окрім вказаних торгових заходів по боротьбі з ННН промислом, нині приймаються і інші, покликані присікати торгівлю рибою і рибопродукцією, здобутою за допомогою такого промислу. Так 4 липня 2017 р. 40-а сесія Конференції ФАО прийняла Добровільні керівні принципи по складанню схем документації уловів.

Ці схеми є сучасним ринковим методом регулювання рибальства. Повноцінне їх застосування може позбавити виробників ННН продукції ринку збуту, а, відповідно, і доходу, що отримується від продажу такої продукції. Тим самим така система усуне економічні передумови здійснення ННН промислу. Згідно з Добровільними керівними принципами по складанню схем документації уловів схема документації улову означає систему, головна мета якої – допомогти визначити, чи являється риба, що проходить по усьому товаропровідному ланцюжку, продуктом промислу, що відповідає застосовним національним, регіональним і міжнародним заходам, встановленим відповідно до міжнародних зобов'язань в цій області. У свою чергу, термін "товаропровідний ланцюжок" означає послідовність процесів, пов'язаних з виробництвом і реалізацією від моменту вилову до моменту імпорту на кінцевий ринок, включаючи такі події,

як вивантаження, перевантаження, реекспорт, переробка і транспортування риби.

Проте важливо, щоб схеми документації улову реалізовувалися тільки в тих випадках, коли вони можуть стати дієвим засобом відвертання вступу здобутої ННН промислом продукції в товаропровідний ланцюжок. З цією метою вони повинні застосовуватися в контексті ефективного управління рибальством. При цьому такі схеми слід розробляти і застосовувати на основі аналізу ризиків; вони мають бути пропорційні тій небезпеці, яку представляє ННН промисел для відповідних запасів і ринків. Вказані вище торгові заходи застосовуються відносно імпорту, що поступає з вод в межах дії національної юрисдикції (йдеться про виняткові економічні зони), а також з відкритого моря.

Так, ІККАТ в 1995 р. вжила заходи, які були покликані привести до заборони на імпорт синього тунця і меч-риби з держав-членів цієї Організації у разі, якщо вони перевищують своє обмеження на вилов вказаних видів впродовж двох послідовних періодів управління (Рекомендація 96-14). У 2000 р. ІККАТ заборонила імпорт великоокого тунця з одного держави-члена і з чотирьох держав, що не є членами ІККАТ. У рамках програми Статистичної документації по синьому тунцеві усі члени ІККАТ повинні вимагати, щоб кожна партія синього тунця, що імпортується ними, супроводжувалася документами, заведеними державою прапора судна, що проводить здобич такого тунця. ІОТК розробила програму статистичної документації для великоокого тунця. З 1 липня 2002 р. члени ІОТК повинні вимагати, щоб увесь імпорт великоокого тунця на їх території супроводжувався статистичною документацією, яка складена за зразком статистичної документації ІККАТ для синього тунця (Резолюція 01/06).

У 2007 р. АНТКОМ схвалила Систему документації уловів для патагонця і атлантичного кликача, які піддаються надмірній експлуатації, в т.ч. із-за ННН промислу. Ця система спрямована на те, щоб дозволити кожному державі-членові АНТКОМ визначити походження кликача, що вивантаженого на його території, імпортується або експортується з неї, і визначити чи був цей кликач спійманий в зоні дії Конвенції про збереження морських живих ресурсів

Антарктики 1980 р. Щоб забезпечити виконання цих рішень, держави прапора видають документ на улов суд, який вони дав дозвіл на лов кликача в зоні АНТКОМ і поза нею.

Кожне судно повинне заповнити документ про улов, що включає кожен улов кликача, який воно вивантажує або перевантажує і повинне повідомити своїй державі прапора детальну інформацію про свій рейс і улови, вивантаження і перевантаження. Держава прапора повинна потім визначити, чи відповідає надана інформація про вивантаження або перевантаження улову його дозволу на ведення промислу. Якщо інформація є достовірною, то держава прапора передає судну унікальний підтверджувальний номер, який судно вводить в документ про улов. Заповнені документи про улов супроводжують партії спійманого кликача, куди б вони не прямували.

Глобальний реєстр рибпромислових суден, рефрижераторних транспортних суден і суден постачання. Двома основними проблемами боротьби з ННН промислом є відсутність можливості отримання базової інформації про суди і недостатня транспарентність відносно власності, наявності дозвільних документів і діяльності. Доступність інформації про судно набагато ускладнить нелегальну діяльність і підвищить вірогідність виявлення браконьєрського судна. Головним завданням Глобального реєстру є надання більшого об'єму інформації в цілях попередження, стримування і ліквідації ННН промислу.

Як справедливо відмітив Помічник Генерального директора ФАО – Директор Департаменту рибальства і аквакультури ФАО А.Матієсен, Глобальний реєстр "задуманий як глобальну відповідь на глобальну проблему, як усеосяжна база даних, що містить базову ідентифікаційну інформацію про судна, яка легко доступна і відкрита для розширення за рахунок додавання нових ідентифікаційних модулів в майбутньому".

Уперше питання про необхідність розробки Глобального реєстру рибпромислових суден, рефрижераторних транспортних судів і судів постачання був розглянутий на Конференції міністрів, що відають питаннями рибальства 12 березня 2005 р. в штаб-квартирі ФАО (м. Рим). У прийнятій на

цьому заході Декларації про незаконний, неврахований і нерегульований промисел відзначається, що міністри закликають ввести у ФАО повний глобальний облік риболовецьких судів, включаючи судна доставки продукції в замороженому виді і суду постачання, що включає наявні відомості про переважне володіння за умови дотримання вимог про конфіденційність відповідно до національного закону.

Слід звернути увагу на те, що міністри запропонували включити в Глобальний реєстр не лише промислові судна, але і рефрижераторні транспортні судна і судна постачання. Вони визнали, що ширше охоплення потрібне внаслідок тієї ролі, яку грають ці судна в забезпеченні діяльності пов'язаної з ННН промислом, бо перевантаження в морі дає можливість власникам судів "відмивати" свій улов і приховувати його незаконний характер. Міністри також відмітили, що діяльність, пов'язана з ННН промислом, охопила усі регіони і усі сфери рибного господарства, починаючи з масштабного промислу у відкритому морі і закінчуючи легким кустарним промислом.

Відповідно до рекомендацій Римської декларації 2005 р. КОФІ ФАО в 2007, 2008 і 2009 рр. прийняв рішення про скликання консультативних нарад експертів по підготовці проекту нормативного правового акту про Глобальний реєстр. "Глобальний реєстр бачиться як працююча за принципом "одного вікна" глобальна база даних відкритого доступу... Цей Реєстр повинен розглядатися не як відособлене знаряддя, а як частина пакету заходів по боротьбі з ННН промислом", - вважає А.Матієсен.

Генеральна Асамблея ООН у своїй програмній резолюції 70/75 "Забезпечення стійкого рибальства, у тому числі за рахунок реалізації Угоди 1995 року про здійснення положень Конвенції Організації Об'єднаних Націй по морському праву від 10 грудня 1982 року, які торкаються збереження трансграничних рибних запасів і запасів далеко мігруючих риб і управління ними, і пов'язаний з ним документ" від 8 грудня 2015 р. схвалив роботу ФАО по розробці глобального реєстру рибпромислових суден, рефрижераторних транспортних суден і суден постачання, включаючи її зусилля із забезпечення її

ефективність з точки зору витрат, і закликає держави, у тому числі через РФМО і домовленість, надати необхідний дані для глобального реєстру. Далі Генеральна Асамблея схвалила застосування судами розпізнавальних знаків ІМО.

Метою Глобального реєстру є підвищення прозорості відстежування суден та їх діяльності. Більше того, він повинен стати механізмом, який забезпечить ефективну взаємодію усіх інших засобів (інструментів) боротьби з ННН промислом. Таким чином, програма по створенню Глобального реєстру зможе забезпечити інтегрований підхід до рішення відразу трьох завдань: 1) розробка такої системи інформування, яка дозволить своєчасно і оперативно отримувати усі необхідні для припинення ННН промислу дані; 2) підвищення обізнаності відносно суден та їх діяльності; 3) підвищення можливостей держав і регіональних організацій у справі подолання ННН промислу.

Історія океанічного промислу підтверджує немало випадків, коли судна, користуючись ситуацією відсутності якісної інформації, міняли ідентифікаційні номери, прапори, найменування, радіопозивні і не несли за це ніякої відповідальності. Більшість цих випадків мали місце в Західній Африці і у винятковій економічній зоні Російської Федерації. Украй обмежений доступ до інформації і ідентифікаційних даних судна також утрудняють для відповідних структур прибережних держав, держав порту і РФМО своєчасно встановити законність походження вивантажуваної з судна рибної продукції або достовірність ліцензії (сертифікату), що пред'являється. Таким чином, відсутність базової транспарентності може розглядатися як один із засадничих чинників, що обумовлюють усі негативні аспекти сучасного рибальства, такі як ННН промисел, надмірні промислові потужності флоту.

У матеріалах Фонду справедливого докілья (Environmental Justice Foundation - EJF) наводяться наступні випадки браконьєрського промислу, що стали можливими унаслідок недостатності інформації про судна. Так, 7 грудня 2011 р. EJF задокументував судно, що веде промисел тралом в одній милі від берега, у водах, де глибина менше 10 метрів. Судно вело промисел в прибережній зоні, що слало причиною виходу з ладу багатьох одиниць

риболовецького устаткування місцевих рибалок. EJF встановив, що це було судном "KUMMYEONG 2" під прапором Республіки Корея, акредитоване на експорт уловів в ЄС. Після того, як EJF відправив запит Уряду Сьєрра-Леоне, влада наказала судну зайти в порт для проведення розслідування. Проте замість прибуття в порт судно залишило країну, висадивши громадян Сьєрра-Леоне (членів екіпажу і спостерігача) в Гвінеї.

Представники EJF прибули в Гвінею у березні 2012 р. і встановили, що судно "KUMMYEONG 2", стоїть на якорі в одній милі від порту Конакрі. Найменування на судні було вже інше: "CONOSU". Також був змінений і радіопозивний сигнал. EJF підготував звіт про діяльність перейменованого судна, яке знову вело промисел в прибережній зоні Гвінеї, яка зарезервована для використання маломасштабного (кустарного) промислу і знову руйнувало промислові знаряддя прибережних громад. Судно "KUMMYEONG 2" мало ІМО номер, який, проте, не був розміщений на борту судна. Органи влади, які були причетні до видачі дозволів, сертифікатів на улови і іншої документації були упевнені, що мають справу з цілком законослухняним судном.

Інший випадок стався в грудні 2012 р. і пов'язаний з арештом береговою патрульною службою риболовецького судна "LIAN RUN 32" у водах Сьєрра-Леоне. Коли інспектори піднялися на борт судна, то вони помітили, що назва і позивні судна написані свіжою фарбою. Номери ІМО судно не мало. На борту були виявлені бокси з назвами "LIAN RUN 22" і "LIAN RUN 23". Було встановлено, що "LIAN RUN 32" - це перевантажувальне судно. Володіння таким статусом давало судну ряд переваг перед тією ліцензією, утримувачем якої воно було. У той час було встановлено, що інше судно, що називає себе "LIAN RUN 32", декількома днями раніше знаходилося в порту Фрітаун, чекаючи отримання ліцензії. Після детального опитування, капітан судна з фальсифікованим найменуванням пояснив, що був проінструктований компанією судновласником, про те, що повинен поступити таким чином, з тим, щоб була можливість користуватися ліцензією іншого судна.

У 2006 р. EJF задокументував, що рефрижераторне судно "BINAR 4", що

несе панамський прапор, вело незаконні перевантажувальні операції в БЕЗ Гвінеї. "BINAR 4" - це колишнє найменування судна "LUCKY 101". Перейменування сталося в 2009 р., судно також змінило і свій панамський прапор на прапор Сьєрра-Леоне. В ході інспекції на судні було встановлено, що судно "LUCKY 101" неодноразово підтримувало судна, про які достовірно відомо, що вони займалися несанкціонованою промисловою діяльністю у водах Сьєрра-Леоне, забираючи улови для вивантаження в портах і подальшого продажу. Пізніше в 2012 р. судно було виявлене вже під гвінейським прапором.

На нашу думку, Глобальний реєстр допоможе країнам приймати обґрунтовані рішення про те, які судна слід розглядати як загрози, що представляють високу міру, і яким з них мають бути надані прапори, ліцензії на рибальство і доступ в порти. Реєстр стане також невід'ємною частиною ефективної імплементації Угоди ООН про заходи держави порту 2009 р. зважаючи на представлення співробітниками порту перевіреної інформації про судно, яку вони можуть отримати в ході інспекцій. Крім того, зростає інтерес до Глобального реєстру і з боку учасників процесу постачань морепродуктів, багато хто з яких все частіше робить кроки по встановленню приналежності і діяльності судів, які поставляють їм рибу з тим, щоб переконатися, що вони не замішані в ННН промислі або зловживаннях з боку екіпажів.

Глобальний реєстр може зробити серйозний вплив на увесь сектор промислового рибальства, допомагаючи здійснювати керівництво і інформування про рішення, прийняті на національному рівні про те, чи можливо дозволити судну використати національний прапор, або отримати ліцензію на рибний лов. Окрім цього, в масштабнішому вимірі, наявність відкритого доступу до записів про риболовецькі суди сприятиме встановленню кількісного і якісного складу риболовецьких флотів різних країн. Відсутність інформації такого роду заважає розробляти і вживати ефективні заходи управління рибальством.

Створення Глобального реєстру є складним завданням, оскільки загальна кількість судів у світі налічує близько 4,72 млн. одиниць. У зв'язку з цим у

рамках ФАО було вирішено, що формування бази цих Глобального Реєстру повинне проходити в три етапи:

1. На першому етапі в Глобальний Реєстр мають бути внесені усі судна, валова місткість яких більше або дорівнює 100 БРТ або довжина яких більше або дорівнює 24 метри.

2. На другому етапі у базу даних будуть внесені усі судна місткістю від 50 до 100 БРТ і довгою від 18 до 24 метрів.

3. На третьому етапі в реєстр будуть внесені усі судна, що залишилися.

Для попередження, стримування і ліквідації ННН потрібно прийняття комплексного підходу і співпраці на глобальному, регіональному, національному і місцевому рівнях. Необхідно на міжнародному рівні розробити такі заходи контролю, які дозволять відрізувати усі шляхи вступу на ринок рибної продукції, отриманої в результаті ННН промислу. Такі заходи мають бути введені на кожному етапі виробничого ланцюга, починаючи з вилучення водних біологічних ресурсів з місця їх існування і закінчуючи вступом рибної продукції до кінцевого споживача. Також необхідно звертати увагу на такі аспекти як дотримання трудових прав, безпеку мореплавання і інші соціально-економічні чинники.

Глобальний реєстр є найбільш надійним способом створення механізму збору інформації і стане ефективним інструментом у боротьбі з ННН промислом. Ключовим компонентом цього механізму буде Унікальний судовий ідентифікатор (ЦУГ), який гарантуватиме отримання надійної і перевіреної інформації про кожне судно і забезпечуватиме прозорість їх діяльності. Він повинен стати незамінним і повинен буде залишатися з судном на увесь термін його експлуатації, навіть у разі зміни прапора, власника, назви і так далі. В цілях ефективнішої боротьби з ННН промислом Глобальний реєстр повинен включати не лише промислові, але також і транспортні рефрижераторні судна і судна постачання, що забезпечить прозорість таких операцій, як перевантаження і постачання на море.

Великий вклад в становлення концепції Глобального реєстру внесла

Технічна консультативна нарада ФАО за визначенням структури і стратегії розробки і застосування Глобального реєстру судів, що відбулося в штаб-квартирі ФАО в м. Римі 8-12 листопада 2011 р. Технічна консультативна нарада обговорила виключно важливе питання відносно того, чи слід включити в глобальний реєстр увесь риболовецький судно, або включає у він судно на підставі погоджених критерій – наприклад, довжина і/або водотоннажність. Було взято до уваги, що для деяких держав виявиться скрутним отримання необхідної інформації відносно кустарних судів, визначуваних в законодавстві країн-членів, з тим, щоб включити ці судна в реєстр.

Учасники Технічної консультативної наради рекомендували включити в Глобальний реєстр усі судна з водотоннажністю >10 БРТ або 10 БРТ, а також судна, довжина яких > 12 м, відмітивши при цьому, що знадобиться поетапне застосування цього положення при належному обліку параметрів малих судів менших розмірів. На згаданій нараді велика увага була приділена схваленню унікального суднового ідентифікатора для Глобального реєстру. Його учасники обговорили різні варіанти розробки Унікального суднового ідентифікатора для усіх судів. Було рекомендовано, щоб привласнення номера Унікального суднового ідентифікатора усім судам було доручено компетентному органу. Далі було рекомендовано приділити належну увагу параметрам судів меншого розміру і необхідності збору достатньої інформації з тим, щоб забезпечити застосування унікального ідентифікатора до судів меншого розміру.

При визначенні мінімуму інформації, який вимагається надати для застосування моделі Унікального суднового ідентифікатора у рамках Глобального реєстру, нарада відмітила, що різні держави мають неоднаковий потенціал в плані представлення усієї необхідної інформації. Було відмічено також те, що, використовуючи ряд наявних джерел, було рекомендовано розробити конкретні критерії більше за крупних суден. Проте відносно судів меншого розміру знадобляться інші критерії. Нарада рекомендувала ФАО розробити окремі критерії для спрощеного застосування Унікального суднового ідентифікатора відносно судів меншого розміру.

Крім того, учасники Технічної консультативної наради рекомендували в майбутньому представити в Глобальний реєстр інформацію, сприяючу виконанню основного завдання – боротьбі з НН промислом, а також з урахуванням необхідності розвитку потенціалу держав-членів, що зберігається, там, де в цьому є потреба.

Аналіз зарубіжного законодавства про реєстрацію морських суден свідчить про те, що у ряді держав прийняті нормативні акти про реєстрацію судів завдовжки 24 метри і більше. Причому, процедура такої реєстрації багато в чому співпадає з вимогами Кейптаунської угоди про безпеку риболовецьких судів 2012 р. Нижче наводяться основні дані про процедуру внесення судів в державний реєстр (регістр) ряду найбільших рибпромислових держав. Структура цих реєстрів багато в чому співпадає з вимогами проекту Глобального реєстру.

Австралія. Реєстрація судів в Австралії здійснюється Австралійською службою по реєстрації судів на підставі Закону про реєстрацію судів 1981 р. В 1991 р. ця служба була об'єднана із Службою по безпеці мореплавання і входить в її структуру в якості відділу. Основна мета цього закону – закріплення умов реєстрації судів в Австралії, а також надання австралійського прапора і австралійського торгового прапора в оренду відповідно до зобов'язань Австралії по Конвенції ООН по морському праву 1982 р. Вказана служба здійснює реєстрацію прав власності на судна, видачу посвідчень, а також займається питаннями, пов'язаними з ведення журнал безперервний реєстрація історія судна.

Згідно з австралійським законодавством, реєстрації підлягають судна завдовжки понад 24 метри, а також судна, що здійснюють зарубіжні рейси, за винятком особливо обумовлених в законі випадків (судна завдовжки менше 24 метрів, урядові судна, риболовецькі судна, прогулочні судна). Реєстрація здійснюється в двох регістрах: Загальному реєстрі і Міжнародному судовому реєстрі (AISR). Ця система аналогічна тій, яка застосовується в Норвегії.

Зареєструвати судно в Загальному реєстрі можуть громадяни Австралії

або юридичні особи, створені по австралійському праву, у випадках, якщо буде підтверджено, що судно знаходиться у власності громадянина або громадян Австралії; якщо більше половини акцій судна належать австралійцям; якщо судно знаходиться в спільній власності, при цьому більшість власників є австралійцями.

Реєстрація в Міжнародному судновому реєстрі (AISR) допускається для судів, що знаходиться у власності або під управлінням Австралії і що займаються переважно міжнародною торгівлею, тобто що здійснюють міжнародні рейси протягом не менше, чим половини від кожного календарного року. Міжнародною торгівлею вважається перевезення вантажів в порти або з портів Австралії, а також транзитні проходи через австралійські територіальні води. Не можуть бути включені в AISR некомерційні судна; судна, завдовжки до 24 метрів; судна, що здійснюють перевезення переважно між портами Австралії; судна, відносно яких не був укладений колективний договір між власниками і екіпажем судна.

Реєстрація судів в Канаді здійснюється на підставі Закону про судноплавство Канади 2001 р. Сама реєстрація судів і видача ліцензій здійснюється Міністерством транспорту Канади, Головне управління якого розташовується в м. Оттаві. Згідно із законодавством Канади, в цій країні передбачені два види реєстрів: Канадський реєстр судів і Реєстр малих судів, а також встановлена система видачі ліцензій для малих судів без внесення їх в реєстр. Обов'язкова реєстрація в Канадському реєстрі судів передбачена для судів, водотоннажністю понад 15 брутто тонн, використовуваних в комерційних цілях (в т.ч. державні судна), власниками яких є громадяни Канади; особи, що постійно мешкають на території Канади, і компанії, зареєстровані на території Канади (за умови, якщо судно не зареєстроване в реєстрі іноземної держави, якщо воно не є прогулочним судном і знаходиться у власності "кваліфікованого персоналу").

Крім того, можлива реєстрація в Канадському реєстрі прогулочних судів, судів, що належать компаніям, що здійснюють діяльність на території Канади на

підставі законодавства Канади або провінції Канади (в т.ч. дочірні компанії), а також, якщо судно перебуває у володінні і користуванні особи за договором, згідно з умовами якого, це судно перейде у власність цієї особи після закінчення дії цього договору. Також в Канадському реєстрі судів можуть тимчасово реєструватися судна, будівництво яких здійснюється на території Канади.

У Канадському реєстрі малих судів реєструються судна з водотоннажністю не більше 15 брутто тонн, використовуваних в комерційних цілях, потужність двигунів на яких не перевищує 10 кінських сил (7,5 кВт); річкові пороми; що належать уряду держави; судна з потужністю двигунів понад 10 кінських сил. Крім того, реєстрація в такому реєстрі можлива (навіть якщо на судно не поширюються обов'язкові умови реєстрації) у разі, якщо власникові необхідно мати порт приписки для свого судна або мати можливість закласти судно в іпотеку.

Крім того, Законом про судноплавство Канади 2001 р. передбачена видача ліцензій приватним судам, використовуваним для дозвілля, потужність двигуна на яких не повинна перевищувати 10 кінських сил, без обов'язкового занесення в реєстр (ліцензія "Pleasure craft"). Для судів, відносно яких здійснюється видача такої ліцензії, можлива (але не обов'язкова) реєстрація в Канадському реєстрі судів. Реєстрація в Канадському реєстрі судів може знадобитися у разі, якщо необхідно мати постійний порт приписки, отримати можливість довести факт володіння судном або ж можливість закласти судно в іпотеку. У разі порушення умов про обов'язкову реєстрацію судна, Закон про судноплавство Канади 2001 року передбачає накладення великого грошового штрафу.

Нова Зеландія. Правове регулювання реєстрації судів в Новій Зеландії здійснюється на підставі Закону про реєстрацію судів 1992 р. Реєстр складається з двох частин (частина А і частина В) і включає детальну інформацію про ті судна, які мають бути зареєстровані відповідно до Закону про реєстрацію суден 1992 р. і тих суден, власники яких можуть за своєю ініціативою зареєструвати вони в це реєстр.

У частині А реєструються великі комерційні судна завдовжки понад 24

метри, за винятком прогулочних судів; судів, що здійснюють судноплавство виключно у внутрішніх водах Нової Зеландії; баржі, експлуатовані в прибережних водах; судна, звільнені від реєстрації на підставі письмового розпорядження Міністра, належать новозеландцям, експлуатовані іноземними резидентами на умовах димайз-чартер, або які зареєстровані на підставі законодавства іноземної держави. У частині В реєструються прогулочні судна, що належать новозеландцям; що належать новозеландцям судна, що не перевищують в довжину 24 метри; судна, доля в загальній власності яких понад 32 акції належить іноземним громадянам, що мають право на постійне проживання на території Нової Зеландії.

У Норвегії існує два реєстри судів: Норвезький звичайний реєстр судів, затверджений Законом про торгове судноплавство №39 від 24 червня 1994 р., і Норвезький міжнародний реєстр судів, ведення якого регулюється Законом про Міжнародний реєстр судів №48 від 12 червня 1987 р. Реєстрації в Норвезькому звичайному реєстрі суден в обов'язковий порядок підлягає все судно завдовжки від 15 метрів (якщо воно не зареєстроване в реєстрі іншої країни), у тому числі морські платформи і подібні до них споруди. За ініціативою судовласника в такому реєстрі можуть бути зареєстровані судна завдовжки від 10 до 15 метрів, комерційні судна, деякі риболовецькі судна, прогулочні судна. У Норвезькому звичайному реєстрі судів можуть бути зареєстровані судна, що належать норвезьким компаніям або компаніям держав-членів Європейської економічної зони.

Судна інших держав підлягають реєстрації в Норвезькому міжнародному реєстрі судів. Суднам, зареєстрованим в ньому, не дозволяється здійснювати перевезення вантажів або пасажирів між норвезькими портами або здійснювати регулярні рейси між норвезькими та іноземними портами. При реєстрації судна в Норвезькому міжнародному реєстрі судів обов'язковою умовою є те, що компанія, що управляє, і представник мають бути норвезькими.

У США реєстрація суден є однією із старих функцій, перейнятих на себе Урядом США. Першим актом, що регулює державну реєстрацію суден, є 11 Акт

Першого континентального конгресу (1774 р.). Реєстрація суден в США здійснюється Береговою охороною США. Для реєстрації суден в США, потрібна наявність наступних умов : судно має бути не менше 5 нетто-реєстрових тонн; належати громадянам або юридичним особам США (за винятком деяких суден для ліквідації розливів нафти); використовуватися в територіальних водах або виняткової економічній зоні США, або використовуватися при здійсненні каботажного судноплавства, якщо спеціальними правилами не встановлене інше. Правила по реєстрації судів поширюються також на судна, плаваючі в районі Великих озер. Окрім федерального законодавства, спеціальні правила судноплавства і реєстрації судів встановлюються законами штатів.

Ще одним засобом боротьби з ННН промислом може стати маркування знарядь лову. Останнім часом у рамках ФАО серйозно обговорюється питання про необхідність розробки відповідного міжнародного документу, який би закріплював вимоги по такій маркуванні. Маркування знарядь лову може служити дієвим інструментом у боротьбі проти ННН промислу, дозволяючи контролюючим органам відстежувати, як використовуються риболовецькі снасті в їх водах, і хто їх використовує. Нині в деяких державах існують вимоги відносно маркування знарядь лову, проте відсутні які-небудь міжнародні норми, керівництво або інші положення, що стосуються вимог відносно тихий знарядь лову, які застосовуються судами у відкритому морі.

Для вирішення цієї проблеми ФАО ініціювала консультативний процес, спрямований на розробку Міжнародних технічних керівних принципів по маркуванні знарядь лову. Початковий проект такого документу обговорювався в ході наради експертів, минулого в штаб-квартирі ФАО в м. Римі в квітні 2016 р. На 32-ій сесії КОФІ в липні 2016 р. держави-учасники підкреслили важливість розробки Міжнародних технічних керівних принципів і призвали Департамент рибальства і аквакультури ФАО скликати технічна консультативна нарада експерт по розробка вказаний документ з те, щоб схвалив він на 33-й сесія КОФІ в 2018 р.

4. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ РИБАЛЬСТВА В ТРАНСГРАНИЧНИХ ВОДОЙМАХ

Окремою проблемою міжнародно-правових відносин у галузі використання та збереження водних живих ресурсів є рибальство в трансграничних водоймах, які не відносяться до Світового океану. Найчастіше такі об'єкти є прісноводними, хоча є і виключення, наприклад, Каспій, що є солоним озером. Для багатьох держав, особливо тих, що не мають виходу до моря, рибальство в них має найважливіше значення, тому співпраця по цих проблемах займає певне місце в системі міждержавних відносин. Як відомо, трансграничні (пограничні) водойми – це водні об'єкти, які перетинають межу між двома або більше державами або по яких пролягає державний кордон держав.

З часом різноманіття і гострота геополітичних конфліктів в міжнародних басейнах, обумовлених водним чинником, визначили необхідність закріплення в офіційних міжнародних документах, так званого, басейнового підходу в якості одного їх основних інструментів управління. Важливим кроком на шляхи дозволу конфліктних ситуацій стало прийняття в 1966 р. на 52-ій конференції Асоціації міжнародного права правил Хельсінкі використання вод міжнародних річок. У них було відбито право кожної держави міжнародного басейну на розумну і справедливу частку корисного використання його вод, рівність усіх видів водокористування, визначена процедура вирішення виникаючих суперечок і низка інших важливих запитань.

Основні проблеми у басейнах трансграничних водойм пов'язані із забрудненням вод; дефіцитом водних ресурсів; недостатньо розвиненою мережею пунктів моніторингу; перерозподілом водних ресурсів трансграничних водних об'єктів; повеннями; несприятливими русловими процесами; проблемами точності гідрологічних прогнозів; організацією водного транспорту і рибальства; відшкодуванням шкоди, заподіяної трансграничним водним об'єктам однієї із сторін.

Правовий режим використання і охорони води трансграничних водойм на універсальному рівні визначається двома міжнародними договорами: Конвенцією ООН про право несудохідних видів використання міжнародних потоків 1997 р. і Конвенцією по охороні і використанню трансграничних потоків і міжнародних озер 1992 р. Для багатьох держав має велике значення співпраця в області рибальства не лише в морських районах, але й у басейнах трансграничних річок та озер.

Для врегулювання стосунків, пов'язаних з рибальством в таких водоймах, держави, на території яких вони розташовуються, у ряді випадків укладають спеціальні міжнародні договори. Відносно річок, природно, вони в переважній більшості двосторонні. Хоча, історія знає і приклади багатосторонніх угод. Так, наприклад, в 1958 м. Болгарія, Румунія, СРСР і Югославія уклали Угоду про рибальство у водах Дунаю (втратило силу). Разом з традиційними питаннями співпраці в області рибальства в таких міжнародних договорах зачіпаються також і інші аспекти взаємодії їх учасників, такі як обмін науковою інформацією про стан місця існування, спільні заходи по рибництву і експериментальному рибальству, проведення гідробіологічних досліджень, охорона окремих видів риб, заборона деяких знарядь і способу лов, відвертання забруднення води, населених рибою тощо.

Що стосується міжнародно-правового регулювання рибальства в трансграничних озерах, то держави, як правило, також укладають міжнародні договори. У тому випадку, якщо береги таких озер омивають декілька держав, то ці договори багатосторонні. Проте якщо озеро омиває береги не більше двох держав, то договори укладаються двосторонні.

Однією з важливих геополітичних особливостей території Європейського союзу є наявність великої кількості міжнародних трансграничних водойм – більше 15 річок і озер. Загальна площа басейнів трансграничних водойм складає близько 60% від загальної площі території ЄС. На цій території постійно мешкають і працюють більше 50% від загальної чисельності населення ЄС. З урахуванням геополітичних особливостей розташування трансграничних

водойм (можуть бути розташовані як на межі між державами членами ЄС, так і на межі між державою членом ЄС і державою, що не є таким) міжнародна співпраця відносно них в ЄС здійснюється на двох рівнях: співпраця між державами-членами ЄС і співпраця ЄС з державами, що не є його членами.

Управління водоймами, розташованими або перетинаючими територію двох або більше держав-членів ЄС – це інтеграційний процес, в ході якого мають бути вирішені різноманітні завдання, пов'язані з територіальною, економічною взаємодією, із забезпеченням захисту і збереження довкілля, з сільським господарством і рибальством, транспортною інфраструктурою, питання інституціонального забезпечення взаємодії.

Згідно ст. 4 Договору про функціонування ЄС усі вказані вище питання (виключаючи морське рибальство) відносяться до спільного ведення ЄС і його держав-членів, що припускає наявність у останніх компетенції по прийняттю у вказаних вище сферах законодавчих актів. Проте приймати такі акти держави члени можуть тільки в тому ступені, в якій вони не врегульовані законодавчими актами ЄС (п.2 ст. 2 Договору). Положення ст. 20 Договору про створення ЄС, зберігають за державами членами ЄС право на розширення співпраці між ними з питань, що не відносяться до виняткової компетенції Союзу як єдиного цілого, але тільки у рамках тих структур, які створені Союзом і тільки після затвердження рішення про необхідність такої співпраці Європейською радою. Усвідомлення істотної ролі трансграничних водойм в забезпеченні продовольчої, економічної, екологічної, соціальної і транспортної безпеки, примушує ЄС все більше приймати участь в управлінні такими об'єктами з метою їх збереження і довгострокового стійкого використання.

У 2000 р. ЄС затвердив усеосяжну Рамкову директиву по воді, яка замінила собою багато нормативних правових актів, що існували на той момент, і мали розрізнений, вузькоспеціалізований та фрагментарний характер. Цією Директивою ЄС поставив перед своїми державами-членами мету забезпечити до 2015 р. хорошу якість води в усіх водоймах, що знаходяться на території Союзу. Хороша якість води, в цьому документі розуміється дуже широко – це

комплексне поняття, що включають хімічну, біологічну (у плані вмісту в ній небезпечних компонентів біологічного походження) і екологічну якість. Основною одиницею управління Директива встановила басейнові округи, принципом розділення на які стала природна географія річкових басейнів. Якщо річковий басейн захоплює територію відразу декількох держав, то у такому разі має бути створений Міжнародний басейновий округ, для якого відповідні держави члени повинні розробити єдиний План управління.

Рибальство, як один з багатьох видів діяльності, здійснюваних в трансграничних водоймах ЄС, підпадає під загальну дію Директиви з води, тобто воно не повинне здійснюватися, такими методами і в таких об'ємах, які суперечать цілям Директиви. В той же час, рибальство у внутрішніх водах (виключаючи риболовецьку діяльність відносно анадромних і катадромних видів риби, яка регулюється у рамках Загальної європейської політики в області рибальства) віднесене Договором про функціонування ЄС до спільної компетенції Союзу і його членів.

Оскільки ЄС, як єдине ціле, не приймав ніяких загальнообов'язкових нормативних правових актів відносно такого рибальства, то воно регулюється національним законодавством держав-членів ЄС. Таким чином, усі регулюючі заходи (встановлення ОДУ, правила реєстрації риболовецьких судів, облік уловів та ін.) розробляються державами-членами самостійно. Проте в тих випадках, коли риболовецька діяльність здійснюється в трансграничних водоймах ЄС, відповідні держави-члени повинні ширше враховувати взаємозалежність риболовецької діяльності і діяльності по забезпеченню належної якості водного середовища і прибережних зон, що повинне знайти відображення у рамках єдиних планів по управлінню Міжнародними басейновими округами. Тільки в цьому випадку заходи, передбачені Планом, фінансуватимуться також і Європейським фондом у морських справах і рибальстві. У разі потреби розширення співпраці з питань рибальства між ними, держави-члени можуть здійснювати співпрацю тільки у рамках тих структур, які створені Союзом, і тільки після затвердження рішення про необхідність такої

співпраці Європейською Радою. Таким чином, співпраця між державами-членами ЄС по управлінню рибальством в трансграничних водоймах, здійснюється у рамках структур, створених ЄС і на підставі спільних планів, підготовлених відповідно до вимог Директиви ЄС по воді і фінансованих через ряд спеціалізованих фондів ЄС.

З урахуванням вищесказаного, можна констатувати, що управління трансграничними водоймами ЄС, більшою мірою, відноситься до компетенції ЄС як єдиного цілого, і правовий режим управління, що склався в ЄС відносно таких водних об'єктів, характеризує їх швидше, як внутрішні води, залишаючи за ними лише формальний статус трансграничних.

Директива ЄС по воді, серед іншого вказує, що в тих випадках, коли водойми розташовані на межі між державами-членами ЄС і державами, що не є такими, держави-члени повинні докласти зусилля, щоб скоординувати свої дії з третіми державами, а також намагатися прийняти спільний план по управлінню Міжнародним басейновим округом (ст. 3,13 Директиви). Проте ніяких механізмів для здійснення такої координації Директива по воді не передбачає, вказуючи лише, що у разі недосягнення згоди, держава-член повинно розробити План по управлінню тією частиною Округа, яка розташована на його території.

Відсутність в Директиві спеціально передбачених механізмів, здійснення співпраці між державами-членами ЄС і державами, такими що не являються, вказує на необхідність звернутися до законодавчих актів ЄС, що регулюють вказані питання. Відповідно до положень Договору про функціонування ЄС, Союз має виняткову компетенцію по укладенню міжнародних договорів з третіми країнами тільки в тих випадках:

- 1) коли така компетенція прямо витікає із законодавчих актів Союзу;
- 2) коли це необхідно для здійснення Союзом його компетенції усередині ЄС;
- 3) коли укладення такого договору може відбутися на порядку застосування загальних правил, встановлених законодавчими актами Союзу.

В усіх інших випадках держави-члени також мають компетенцію по укладенню міжнародних договорів і угод. Таким чином, держави-члени ЄС

формально можуть скоординувати свої дії з управлінням Міжнародним басейновим округом і з державами, що не є членами ЄС, шляхом укладення відповідного міжнародного договору. Проте область регулювання такої угоди не може виходити за рамки, передбаченої Директивою по воді. Інакше кажучи, угода повинна торкатися виключно питань розробки єдиного Плану по управлінню Міжнародним басейновим округом і заходів по його подальшій реалізації. При цьому треба враховувати те, що підготовлений в результаті спільної роботи сторін План має бути схвалений Комісією, в іншому випадку держава-член не зможе розраховувати на фінансову підтримку заходів такого Плану з боку ЄС. Також така угода не може зачіпати ті області регулювання, які відносяться до сфер виняткової компетенції ЄС як єдиного цілого, не повинно змінювати зміст загальних норм, встановлених законодавчими актами ЄС або яким-небудь чином зачіпати сферу їх застосування. З урахуванням цього, а також динамічності процесу розвитку норм ЄС, що супроводжується постійним розширенням сфери застосування норм загального європейського права, державам-членам стає все важче реалізовувати свою компетенцію по укладенню нових міжнародних договорів. Саме тому вони нині самостійно практично не укладають міжнародних договорів. Зокрема, після введення в дію Директиви ЄС по воді не було укладено жодної міжнародної угоди відносно спільного управління трансграничними водоймами між державою-членом ЄС і третьою державою.

Реалізуюючи обов'язок по розробці Плану управління Міжнародним басейновим округом, держави-члени вважають за краще користуватися своїм правом прийняти такий План для ділянки Округу, розташованої на їх території, оскільки в цьому випадку вони уникають багатьох проблем за погодженням Плану у відповідних органах ЄС і його схваленням Комісією, що, у свою чергу, забезпечує фінансову підтримку заходів, передбачених план, через спеціалізований фонд ЄС. Зокрема, наприклад, для Міжнародного басейнового округу Чудське озеро/річка Нарва Естонія вже прийняла, відповідно до положень Директиви План по управлінню, але тільки для тих ділянок, які

розташовані на її території.

В якості єдиного прикладу, коли План по управлінню Міжнародним басейновим округом був прийнятий для цілого басейну при участі, як держав-членів ЄС, так і держав, такими що не являються, являється План, схвалений у рамках Дунайської комісії. Оскільки Комісія, будучи самостійною міжнародною організацією, не може бути обтяжена обов'язком по виконанню положень Директиви ЄС, то спільний План, був підготовлений Комісією на добровільній основі і є лише збіркою національних Заходів по збереженню і управлінню. План не є актом, що юридично зобов'язує, для країн-учасниць Комісії. У зв'язку з цим питання про повну відповідність розробленого Плану положенням Директиви ЄС по воді досить спірне.

Проте, незважаючи на відсутність міжнародних домовленостей, заключених відповідно до Директиви, є ряд угод по різних аспектах управління рибальством в трансграничних водоймах, заключених між державами-членами ЄС і державами, що такими не являються. Вони полягали тоді, коли нормотворчість ЄС знаходилася на етапі становлення, або, коли відповідна держава не була членом ЄС. Зокрема, йдеться про Угоду про співпрацю в області збереження і використання рибних запасів Чудського, Теплового і Псковського озера 1994 р., заключених між Російською Федерацією та. Естонія у момент підписання цього договору ще не була членом ЄС. Проте приєднання цієї держави до Союзу в 2003 р. привело до значних змін в правовому статусі Естонії, та її повноваженнях в області зовнішніх зносин.

Так, згідно п.12 ст. 6 Договору про приєднання до ЄС 2003 р., Естонія зобов'язана вийти з міжнародних домовленостей у сфері рибальства, в тих випадках, коли ЄС також є однією із сторін такої домовленості. Відповідно до п.9 Договору виконання Естонією двосторонніх угод в області рибальства, ув'язнених до приєднання до ЄС, повинно здійснюватися під патронажем ЄС і відповідно до вимог Загальної європейської політики в області рибальства і інших відповідних актів Союзу. Таким чином, самостійною стороною Угоди з Росією 1994 р. Естонія залишилася тільки формально.

Великі озера – система прісноводних озер в Північній Америці, на території США і Канади. Включає ряд великих і середніх водойм, сполучених річками і протоками. До власне Великих озер відносять п'ять найбільших: Верхнє, Гурон, Мічиган, Ері та Онтаріо, хоча іноді в них включають і озеро Сент-Клер, вони утворюють найбільшу групу прісноводних озер на Землі.

З ними пов'язані декілька середніх озер, найважливішими з яких є: Сент-Мерис, Маніту, Нипігон, Нипісінг. У Великих озерах водиться до 173 видів риб різних видів: родин коропових, лососевих, окуневих. Найважливіше промислове значення мають сига і форель .

Управління рибальством на Великих озерах здійснюють спільно вісім штатів США, провінція Онтаріо (Канада) і місцеві індіанські племена. Основна відповідальність лежить на регіональних урядах. Попри те, що головні повноваження по управлінню рибальством (такі як ліцензування, обмеження на знаряддя лову і інші) належать регіонам, федеральні органи також беруть участь в управлінні, але на допоміжних ролях. Регіональна влада має право на власний розсуд і у рамках своєї підвідомчості управляти рибальством на Великих озерах і, таким чином, діяти в якості самостійних суб'єктів.

У 1954 р. уряди Канади і США підписали двосторонню угоду – Конвенцію про рибальство у Великих озерах. Була заснована двостороння Комісія з рибальства у Великих озерах, члени якої призначалися прем'єр-міністром Канади і президентом США. Трансграничний характер управління став проявлятися в 1965 р., коли Комісія сформувала озерні комітети з кожного з Великих озер. У озерні комітети від кожної сторони увійшли старші менеджери по рибальству, відповідальні за формулювання і здійснення рішень. Ці комітети щорічно визначають ЗДУ водних біологічних ресурсів і об'єми квот вилову по усіх озерах. У 1981 р. федеральними і регіональними органами по рибальству був затверджений Загальний стратегічний план по управлінню рибальством Великих озер. Він зберіг структуру озерних комітетів і затвердив їх як платформу для розробки і забезпечення реалізації заходів за рішенням спільних цілей і завдань рибальства. Іншими словами після прийняття Плану озерні

комітети з пасивних, реакційних органів стали перетворюватися на активні і прогресивні форуми співпраці.

Загальний стратегічний план сам по собі не регулює стосунки, пов'язані з рибальством. Проте впровадження яких-небудь погоджених в нім положень відбувається на рівні держав. Попри те, що цей акт не є обов'язковим для виконання, його структура і розвиток створили механізми, що гарантують виконання учасниками укладених домовленостей. План розвинув співпрацю в управлінні рибальством від обміну інформацією до таких важливих дій, як збір, обробка, аналіз і використання інформації, розробка спільної політики, планів дій, цілей і завдань. У нім особливо підкреслюється значущість екосистемного підходу в управлінні рибальством; пропонується сторонам розробляти для кожного озера механізми по захисту водного середовища.

Озеро Вікторія розташовано на території трьох держав: Танзанії, Кенії і Уганди. Воно налічує більше 200 видів риб, з яких основне промислове значення має тилapia. Для місцевих жителів рибальство в цьому озері є головним джерелом існування. Правовий режим рибальства в цьому озері встановлений Конвенцією про створення Організації по рибальству в озері Вікторія 1994 р., ув'язненою між Танзанією, Кенією і Угандою. Ці держави прийняли рішення про проведення єдиної політики користування рибними ресурсами в цій водоймі. Організація по рибальству в озері Вікторія (ЛВФО) є міжурядовою організацією. Її цілями є сприяння співпраці серед держав-членів, узгодження національних заходів для стійкого використання водних біологічних ресурсів озера, а також розробка і вжиття заходів по збереженню і управлінню ними. Проте ЛВФО не встановлює ЗДУ водних біоресурсів в озері Вікторія і не визначає об'єми вилову для кожної з держав-членів. У той час Організація приймає акти, спрямовані на регулювання управління рибним промислом (наприклад, План дій з відвертання, стримування і ліквідації ННН промислу; Стратегія і план для озера Вікторія та ін.), які є обов'язковими для виконання державами-учасниками.

Меконг – річка, що протікає по території Китаю, Лаосу, Таїланду, Камбоджі і В'єтнаму і впадає в Південно-китайське море. Ця річка багата рибою,

головним чином з родини коропових. Крім того, в річці Меконг знаходиться 90% світового виробництва пангасіуса . У 1995 р. Лаос, Таїланд, Камбоджа і В'єтнам уклали Угоду про співпрацю по стійкому розвитку басейну річки Меконг. Китай і М'янма, на території яких знаходяться верхів'я Меконгу, Угоду не підписали. Відповідно до цього договору була створена Комісія з річки Меконг. Китай і М'янма беруть участь в ній як держави-спостерігачі; вони не переймають на себе зобов'язань звітувати перед іншими країнами басейну річки .

Комісія реалізує більше десяти різних програм, серед яких Програма з рибальства. Метою Програми є скоординований стійкий розвиток рибальства, використання риболовецької продукції, збереження рибних запасів і рибальства як господарській галузі, а засобами її досягнення – дослідження, навчання менеджерів галузі та донесення необхідної інформації до осіб, що приймають рішення на усіх рівнях управління в країнах-членах Комісії.

Основними учасниками Програми є члени національних комітетів з річки Меконг, співробітники національних риболовецьких і пов'язаних з питаннями рибальства агентств, представники місцевих органів влади, представники приватного сектора, регіональні експерти по рибальству, представники національних і міжнародних неурядових організацій, члени профільних дослідницьких організацій і університетів, виконавці іншої програми комісія, представники регіональних і міжнародних організацій які відносяться до рибальства у річці Меконг і партнерів по розвитку програми. Програма передбачає їх участь на усіх рівнях взаємодії. Зацікавлені сторони залучені в роботу через, наприклад, регулярне інформаційне забезпечення за допомогою інформаційного бюлетеня "Виллов і розведення" і інших друкарських матеріалів; участь в заходах, що регулярно проводяться, сприяючих регіональному діалогу – симпозиумах і форумах; участь в заходах по розвитку потенціалу; співпраця в пілотних проектах на місцевому, трансграничному і регіональному рівнях та ін.

Озеро Танганьїка розташовується на території чотирьох країн: Танзанії, Бурунді, Замбії, Демократичної республіки Конго. Основними промисловими видами водних біологічних ресурсів озера Танганьїка являються оселедцеві

сардини, різні окунеподібні, ракоподібні, молюски. Рибальство грає значну роль для економіки цього регіону. Зокрема, в 1995 р. рибним ловом на озері займалося близько 45 тисяч чоловік, кількість риболовецьких судів складала майже 20 тисяч одиниць. Зважаючи на цей факт, Танзанія, Бурунді, Замбії, Демократична республіка Конго підписали Конвенцію по стійкому розвитку озера Танганьїка у 2003 р.

Згідно з документом ці країни визнають, що зменшення біорізноманіття в озері сталося завдяки надлишковому рибальству, і вони вважають своєю метою захищати і зберігати його біоресурси на базі розвитку ефективної системи управління. У зв'язку з цим, планується прийняття і імплементація в національне право держав-учасників норм, що стосуються ефективного управління ресурсами озера. Одним з принципів, що містяться в ст. 5 Конвенції, є захист водних біологічних ресурсів озера, їх збереження, управління і використання. Для реалізації цього принципу пропонується: а) застосування превентивних заходів, спрямованих на попередження дій, які можуть принести несприятливі наслідки для біорізноманіття ресурсів озера; б) принцип "забрудник платить"; в) вжиття своєчасних заходів для усунення існуючих або потенційних причин несприятливих наслідків і ін. Окрема стаття Конвенції присвячена сфері рибальства, яка пропонує, зокрема:

- а) розробити план управління рибальством в озері;
- б) досягти консолідованої політики держав у сфері рибальства, ґрунтованої на відповідних принципах, що містяться в Кодексі ведення відповідального рибальства 1995 р., а також інших документах, прийнятих ФАО;
- в) розробити, прийняти, здійснити і забезпечити погоджені правові, адміністративні і технічні заходи по регулюванню рибальства і по ліквідації нераціональної практики рибальства, шляхом, зокрема, регулювання промислового зусилля;
- г) сприяти широкій участі в управлінні рибальства, шляхом створення загальних органів управління, враховуючи місцеві особливості.

Також Конвенція містить положення збереження біологічної

різноманітності, що стосуються, в озері Танганьїка, системи навігації та ін. Крім того, в розвиток цього міжнародного договору був прийнятий Стратегічний план дій з управління ресурсами цього озера. Відповідно до Конвенції створений Орган по управлінню ресурсами озера Танганьїка, який, проте, не встановлює ЗДУ водних біоресурсів і об'єми вилову для держав-учасників.

На 32-ій сесії КОФІ ФАО, що відбулася в липні 2016 р., делегація Замбії відмітила, що нині існує велика проблема з веденням ННН промислу в озері Танганьїка. Державами ведеться робота по боротьбі з цим негативним явищем, проте проблема залишається гострою. Як показує практика, рибний лов в озері Танганьїка стала ризикованою із-за ескалації наслідків зміни клімату, забруднення і несприятливих риболовецьких снастей, що понизило улови в другому за глибиною озера в світі. На даний момент спостерігається істотне зниження виробництва і експорту риби, виловленої з озера, із-за браконьєрства, що викликало серйозний дефіцит сировини для рибопереробних заводів, втрату робочих місць і державних доходів.

У зв'язку з припиненням існування СРСР в 1991 р. і появою нових незалежних держав, виникла необхідність у визначенні правового режиму Каспію і регулювання рибальства в ньому. Ця водойма омиває береги Росії, Казахстану, Туркменістану, Ірану, Азербайджану. У ній зосереджена більшість світових запасів осетрових, а також мешкають такі важливі промислові види, як сазан, судак, лящ, кефаль, кілька тощо.

Каспій з давніх часів має важливе значення для рибальства. Він служить джерелом забезпечення продовольством для багатьох жителів прикаспійських держав. Нині усі п'ять прибережних держав здійснюють промисловий лов водних біоресурсів на Каспії. Найбільша кількість добуває Іран (приблизно 90 тис. тонн в рік), далі слідують Казахстан (близько 35 тис. тонн), Росія (приблизно 32 тис. тонн), Туркменістан (15 тис. тонн), менше усіх – Азербайджан (близько 900 тонн). Всього усіма приарктичними державами щорічно добувається близько 175 тис. тонн водних біоресурсів.

29 вересня 2014 р. в м. Астрахані було підписано Угоду про збереження і

раціональне використання водних біологічних ресурсів Каспійського моря. Документ припускає створення міжнародно-правової бази для управління промислом в Каспійському морі, а також спеціальній п'ятибічній міжурядовій Комісії, яка встановлює механізми регулювання рибальства. По своєму правовому статусу цей орган є типовою РФМО з відповідною компетенцією. Нині здійснюються підготовчі заходи по розробці і прийняттю правил процедури Комісії, фінансових правил, положень про штаб-квартиру тощо.

Угода про збереження і раціональне використання водних біологічних ресурсів Каспійського моря 2014 р. має на увазі співпрацю сторін у сфері наукових досліджень, при розробці заходів по регулюванню промислу спільних водних біоресурсів, в області боротьби з ННН промислом і незаконним обігом водних біоресурсів. Сторони здійснюють промисел спільних водних біоресурсів на основі загального допустимого улову, національних квот, визначуваних на основі єдиних критеріїв, єдиних заходів регулювання, взаємних зобов'язань у боротьбі з незаконним промислом і заходів по відтворенню.

ВИСНОВКИ

Нині склалася і діє система міжнародно-правових норм, що регулюють стосунки, пов'язані з рибальством. У неї входять міжнародні договори універсального характеру: Конвенція ООН 1982 р.; Угода ООН 1995 р. про рибні запаси; Угода ФАО 1993 р. по відкритому морю, Угода ФАО 2009 р. про заходи держави порту, Конвенція № 118 про працю в риболовецькому секторі 2007 р., цілий ряд регіональних конвенцій і велика кількість двосторонніх договорів. Важливе місце в міжнародному управлінні рибальством займають акти рекомендаційного характеру, прийняті у рамках міжнародних організацій і конференцій. Особливо варто відмітити діяльність міжнародних організацій універсальної компетенції (ООН, ФАО, ІМО), а також РФМО (їх більше 60), які грають велику роль в управлінні рибальством на сучасному етапі.

Проте міжнародно-правова система, що склалася, по регулюванню рибальства не в силах забезпечити раціональну експлуатацію морських живих ресурсів і запобігти ННН промисел. Щорічний об'єм браконьєрського промислу, за даними ФАО, досягає 30% від загальних світових уловів. Внаслідок чого зникли багато видів риб і морських ссавців; запаси інших істотно підірвані.

Не втрачає актуальність розширення і поглиблення наукових досліджень морських живих ресурсів, що є основою для ухвалення рішень по управлінню рибальством. Без детального дослідження ресурсів і місця їх існування неможливо прийняти державами і РФМО об'єктивні рішення по збереженню ресурсів і управлінню рибальством. Держави самостійно або в співпраці один з одним або компетентними міжнародними організаціями повинні продовжувати прагнути до повнішого розуміння і пізнання океанів і глибоководного морського середовища, включаючи, зокрема, об'єми і уразливість глибоководної біорізноманіття і екосистем, шляхом активізації своїх морських наукових досліджень.

Однією з найнебезпечніших загроз для морського рибальства і стану

запасів морських живих ресурсів є ННН промисел. За даними ФАО, на такий рибний промисел доводиться до 30 мільйонів тонн риби в рік, або більше 15 відсотків загальносвітового річного вилову промислового рибальства. Боротьба з ННН промислом може бути успішною тільки тоді, коли більшість рибодобувних держав приєднуються до усіх міжнародно-правових документів.

Усі держави зобов'язані провести усебічний огляд своїх законодавчих актів, норм і практики, ННН промислу, що стосуються. Основною метою такого огляду мають бути раціоналізація і посилення правового режиму і забезпечення можливостей для використання усіх засобів у боротьбі з ННН промислом. Усі держави повинні встановити, чи забезпечують їх нормативні правові акти адекватну правову основу для моніторингу промислової діяльності судів, плаваючих під їх прапором, затримання і покарання за ННН промисел.

Для того, щоб мінімізувати ведення ННН промислу, держави повинні у рамках відповідних РФМО координувати заходи проти судів, які можуть вести такий промисел в районах відкритого моря. Держави у рамках РФМО можуть розробити загальні формати даних, механізми обміну інформацією і стандарти для підтримки технічної цілісності систем. РФМО можуть стати нейтральним одержувачем даних моніторингу, контролю і спостереження, щоб допомогти зберегти конфіденційність будь-якої виробничої інформації при одночасному сприянні обміну інформацією, необхідною для ефективного моніторингу, контролю і спостереження.

У останнє десятиліття одним з великих досягнень в області міжнародного права стало загальне розуміння неприпустимості безкарності за серйозні злочини, в т. ч. у екологічній сфері. Міжнародна співпраця постійно зміцнюється, і вживаються нові заходи по забезпеченню того, щоб виконавці таких злочинів притягувалися до відповідальності. Ці зусилля дали конкретні результати, завдяки чому на практиці була визнана міжнародна кримінальна юрисдикція, а також здійснювалося судове переслідування на основі універсальної юрисдикції. Саме універсальна юрисдикція може стати істотно важливим юрисдикційним інструментом у справі боротьби з безкарністю за

ННН промисел у відкритому морі. Проте універсальна юрисдикція повинна реалізовуватися згідно з визнаними нормами міжнародного права.

В цілях мінімалізації участі судів під "зручними" прапорами в незаконному рибному промислі необхідно, серед інших заходів, у рамках ФАО заснувати: а) стандартизовану глобальну систему маркування суден незалежно від зміни прапора і назви судна; б) глобальну базу цих великотоннажних судів, яким дозволяється вести промисел за межами районів дії національної юрисдикції держави прапора. У цю базу необхідно включити усі судна, які здатні вести рибний промисел і мають довжину в 24 м і більше. Всесвітній фонд дикої природи (WWF) пропонує заснувати всесвітню мережу моніторингу, контролю і спостереження за судами. Проте ця пропозиція не кореспондується із ст. VI Угоди ФАО 1993 р. по відкритому морю, в якій вже передбачено створення бази даних про судна в цілому. Якщо в пропоновану WWF всесвітню мережу будуть включені тільки судна під "зручними прапорами", то ця пропозиція заслуговує схвалення.

Держави повинні продовжувати і активізувати безпосередньо і через компетентні РФМО свої зусилля, спрямовані на розвиток і сприяння застосуванню різних підходів і інструментів у справі збереження уразливих морських екосистем і розпорядження ними, включаючи можливе створення МОР, відповідно до норм міжнародного права, закріплених в Конвенції ООН 1982 р., і на основі самий достовірний наявний науковий інформації.

Засмічення Світового океану, а також зіткнення морських тварин з судами, підводний шум, стійкі забрудники, розливи нафти і кинуті знаряддя лову згубно впливають на морські живі ресурси. Зокрема, за різними оцінками приблизно 10% сміття у Світовому океані - залишені риболовецькі снасті. Вони є одним з найбільш проблемних видів морського сміття, оскільки можуть залишатися в морі впродовж багатьох років, часто продовжуючи затягувати у свої мережі рибу і інших морських тварин і вбивати їх, здійснюючи, так званий "улов фантомними снастями".

У зв'язку з цим держави і компетентні міжнародні організації повинні

співпрацювати і координувати свої спільні зусилля для того, щоб зменшити дію цих чинників і зберегти цілісність усієї морської екосистеми при повній повазі мандатів відповідних міжнародних організацій. Забруднення Світового океану багате значними згубними наслідками для морських живих ресурсів. Крім того, у рамках ФАО слід розробити керівні принципи маркування знарядь лову, які б забезпечували можливість визначати приналежність снастей суб'єктам промислу і їх місцезнаходження у воді.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. АНТКОМ – Подход к управлению. Под редакцией Г.-К. Кока. 2000. 75с.
2. Бабаян В.К. Предосторожный подход к оценке общего допустимого улова (ОДУ): Анализ и рекомендации по применению. М.: Изд-во ВНИРО, 2000. 192 с.
3. Бекашев Д.К. Назрела ли необходимость изменения Конвенции ООН по морскому праву 1982 г. в отношении сохранения живых ресурсов открытого моря? // Современные проблемы международного космического, воздушного и морского права: материалы круглого стола XIII Международного конгресса «Блищенковские чтения». Москва, 11 апреля 2015 г. / отв. ред. А.Х. Абашидзе, А.М. Солнцев. М.: РУДН, 2015. С. 38-50.
4. Бекашев Д.К. Роль ООН в формировании и развитии международноправовой концепции устойчивого рыболовства в Мировом океане // Международное публичное и частное право. 2015 г. № 5 (86). С. 16-20.
5. Бекашев Д.К. Роль ООН в формировании и развитии международноправовой концепции устойчивого рыболовства в Мировом океане // Международное публичное и частное право. 2015 г. № 5 (86). С. 1620.
6. Бекашев Д.К. Сотрудничество арктических государств по борьбе с незаконным, нерегулируемым и несообщаемым промыслом водных биологических ресурсов // Международное сотрудничество в области охраны окружающей среды, сохранения и рационального управления биологическими ресурсами в Северном Ледовитом океане. Материалы Междунар. науч. симпоз. (Москва, 4 сент. 2012 г., РСМД): рабочая тетр. / [А.Н. Вылегжанин (рук.) и др.]; [гл. ред. И.С. Иванов]; Российский совет по междунар. делам (РСМД). М., 2012. С. 41-44.
7. Бекашев Д.К., Бекашев К.А. Кодекс ведения ответственного рыболовства и возможности его применения в Российской Федерации // «Рыбное хозяйство». 2009 г. № 4. С. 57-62.
8. Бекашев Д.К., Бекашев К.А. Международно-правовые проблемы борьбы с незаконным рыболовством: монография. М.: Проспект, 2016. 480 с.

9. Бекашев К.А. Вклад региональных организаций по управлению рыболовством в борьбу с ННН промыслом // Морское право и практика. 2007. № 1. С. 2-12.
10. Бекашев К.А. Морское рыболовное право: учебник. М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. 560 с.
11. Бекашев К.А. ФАО и правовые вопросы охраны живых ресурсов открытого моря. М.: Пищевая промышленность, 1976. 184 с.
12. Бекашев К.А., Сапронов В.Д. Межправительственные рыбохозяйственные организации: правовой статус и основные направления деятельности. М.: Легкая и пищевая промышленность, 1984. 192 с.
13. Бекашев К.А., Сапронов В.Д. Мировое рыболовство: вопросы международного сотрудничества. М.: Агропромиздат, 1990. 288 с.
14. Бекашев К.А., Серебряков В.В. Международные морские организации. Л.: Гидрометеиздат, 1979. 606 с.
15. Боклан Д.С. Международное экологическое право и международные экономические отношения: монография. М.: Магистр: ИНФРА-М, 2014. 272 с.
16. Броунли Я. Международное право (в двух книгах). Под ред.: [Тункин Г.И.](#), пер.: [Андрианов С.Н.](#) Кн. первая. М.: Прогресс, 1977. 507 с.
17. Вылегжанин А.Н. Биоразнообразие морской среды и международное право // Государство и право. 2001. №3. С. 69-81.
18. Вылегжанин А.Н. Морские природные ресурсы (международно - правовой режим). М.: Информдинамио, 2001. 298 с.
19. Вылегжанин А.Н. Правовое положение Арктического региона в документах России // Арктический регион: Проблемы международного сотрудничества: Хрестоматия в 3 томах / Рос. Совет по межд. делам [под общей ред. И.С. Иванова]. Т. 3. М.: Аспект Пресс, 2013. С. 1144.
20. Вылегжанин А.Н., Зиланов В.К. Международно-правовые основы управления морскими живыми ресурсами: (теория и документы). М.: ОАО «НПО «Издательство «Экономика», 2000. 600 с.
21. Конвенція Організації Об'єднаних Націй по морському праву 1982 р.

22. Конвенція по захисту морського середовища північно-східної Атлантики (ОСПАР) 1992 р.
23. Конвенція по збереженню і управлінню рибними ресурсами в юговосточній частині Атлантичного океану 2001 р.
24. Конвенція по збереженню і управлінню рибними ресурсами у відкритому морі північній частині Тихого океану 2012 р.
25. Конвенція по стійкому розвитку озера Танганьика 2003 р.
26. Конвенція про біологічну різноманітність 1992 р.
27. Конвенція про збереження запасів далеко мігруючих риб і управління ними в західній і центральній частинах Тихого океану 2000 р.
28. Конвенція про збереження і управління рибними ресурсами в юговосточній частині Атлантичного океану 2001 р.
29. Конвенція про збереження і управління рибпромисловими ресурсами в південно-східній частині Атлантичного океану 2001 р.
30. Конвенція про збереження промислових ресурсів у відкритому морі південній частині Тихого океану і управління ними 2009 р.
31. Конвенція про збереження промислових ресурсів у відкритому морі південній частині Тихого океану і управління ними 2009 р.
32. Конвенція про рибальство у Великих озерах 1954 р.
33. Конвенція про створення Організації по рибальству в озері Вікторія 1994г.
34. Крайний А.А., Бекашев К.А. Международные проблемы борьбы с ННН промыслом: политика и право. М.: Изд-во ВНИРО, 2012. 360 с.
35. Международное морское право. Учебник / отв. ред. И.П. Блищенко. М.: Изд-во УДН, 1988. 288 с.
36. Международное право: учебник для бакалавров / под ред. А.Н.Вылегжанина. 2-е изд., перераб. и доп. М: Издательство Юрайт, 2012. 904 с.
37. Международные аспекты водного законодательства. М.: Издание Государственной Думы, 2015. 112 с.
38. Норинов Е.Г. Рациональное рыболовство: Монография. Петропавловск-Камчатский: КамчатГТУ, 2006. 184 с.

39. Соколова Н.А. Международно-правовые проблемы управления в сфере охраны окружающей среды: монография / отв. ред. К.А. Бекяшев. М.: Проспект, 2010. 320с.
40. Угода між Урядом Російської Федерації і Європейською спільнотою про співпрацю в області рибальства і збереженні морських живих ресурсів у Балтійському морі 2009 р.
41. Угода між Урядом Російської Федерації і Урядом Сполучених Штатів Америки про співпрацю в цілях попередження, стримування і ліквідації ННН промислу 2015 р.
42. Угода між Урядом Російської Федерації і Урядом України про співпрацю в області рибного господарства 1992 р.
43. Угода між Урядом України і Урядом Болгарії про співпрацю в області рибальства 1993 р.
44. Угода між Урядом України і Урядом Грузії про співпрацю у сфері рибного господарства 1996 р.
45. Угода про Загальну політику в області рибальства Карибського співтовариства 2014 р.
46. Угода про збереження і раціональне використання водних біологічних ресурсів Каспійського моря 2014 р.
47. Угода про здійснення положень Конвенції ООН по морському праву від 10 грудня 1982 року, которые торкаються збереження трансграничних рибних запасів і запасів далеко мігруючих риб і управління ними 1995 р.
48. Угода про співпрацю по стійкому розвитку басейну річки Меконг 1995 р.
49. Угода про сприяння дотриманні риболовецькими судами у відкритому морі міжнародних заходів по збереженню живих ресурсів і управлінню ними 1993 р.
50. Угода про устанovu Карибського регіонального механізму по рибальству 2002 р.
51. Черниченко С.В. Контуры международного права. Общие вопросы. М.: Научная книга, 2014. 592 с.